

Motion till riksdagen 2005/06: MJ596

av **Göran Hägglund m.fl. (kd)**

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Motionen delad mellan flera utskott

1 Sammanfattning

Denna motion beskriver Kristdemokraternas budgetförslag inom utgiftsområde 20, som omfattar politikområdet Miljöpolitik och delar av politikområdet Forskningspolitik. Kristdemokraterna anser att miljöpolitiken måste präglas av en helhetssyn, där människan ingår i ett nära samspel med naturen utan att förbruka dess livsuppehållande resurser. Miljöhänsyn och miljöpolitik kan inte avgränsas till någon specifik sektor utan måste inkluderas i beslutsunderlaget inom alla politikområden.

För att komma till rätta med miljöproblemen har Sveriges riksdag antagit 15 nationella miljökvalitetsmål. Ett 16:e miljökvalitetsmål kommer med all sannolikhet att tillföras i samband med riksdagens behandling av miljömålspropositionen (prop. 2004/05:150). Det övergripande syftet är att överlämna ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. Kristdemokraterna prioriterar satsningar på de miljökvalitetsmål som i dagsläget bedöms vara svårast att uppnå.

Växthuseffekten fortsätter att vara den högst prioriterade miljöfrågan för Kristdemokraterna. Satsningar föreslås därför på ytterligare forskning, stimulansbidrag och ekonomiska styrmedel. Sverige bör vara ett föregångsland som visar vägen mot ett samhälle som klarar att upprätthålla välfärd och trivsel utan att bidra till globala klimatförändringar. För att fortsätta de relativt kostnadseffektiva åtgärderna för klimatinvesteringar föreslår Kristdemokraterna att stödet till dessa projekt höjs med 40 miljoner kronor. Dessa åtgärder bör inriktas mot att stimulera ett ökat användande av alternativa bränslen. Kristdemokraterna anvisar 30 miljoner kronor extra i stöd till miljöforskning kring alternativa drivmedel.

För att genomföra sanering av förorenade naturområden föreslås att regeringens anslag höjs med 40 miljoner kronor. Kristdemokraterna vill också betona vikten av en sammanhållen sjö- och skogsmarkskalkning och föreslår därför att ett nytt anslag för kalkning av skogsmark införs. För detta anvisas 30 miljoner kronor.

Fel! Okänt namn på

Arbetet med att utveckla kretsloppssamhället måste fortsätta. System för återanvändning, materialåtervinning, energiåtervinning och återföring av näring måste förbättras. Avfallsproblemet är ett av samhällets allra största miljöproblem. Hälsosfarliga ämnen måste fasas ut.

Vidare föreslår Kristdemokraterna att arbetet med den biologiska mångfalden i skogen inriktas mot en träffsäker inventering och ökande inslag av naturvårdsavtal och frivilliga överenskommelser i form av naturvårdsavtal och frivilliga avsättningar. Det statligt ägda Sveaskog bör användas aktivt för markbyten och reservatsbildningar. Kristdemokraterna menar att det genom ett något långsammare genomförande, effektivisering av administrationen, en högre andel frivilliga avsättningar, går att undvika den kraftiga höjning av kostnaderna för biologisk mångfald som regeringen budgeterar med. I Kristdemokraternas motion för utgiftsområde 23 återfinns satsningar på naturvårdsavtal för att skydda hotade biotoper, ökat återplanteringsstöd till stormdrabbade områden samt stödåtgärder för att hindra näringsläckaget från jordbruket till hav, sjöar och vattendrag.

Kristdemokraterna lämnar separata motioner inom områdena internationellt miljösamarbete och integrerad produktpolitik.

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Innehållsförteckning.....	3
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	6
4	Inledning	10
5	Utvärdering av miljö kvalitetsmålen	10
5.1	Miljömålen blir svårare att uppfylla	10
5.2	Effektivisering av miljömålsarbetet	11
5.3	Uppdaterad målformulering	11
6	Klimatförändringar.....	11
6.1	Utsläpp av koldioxid	13
6.1.1	Kyotoprotokollet	13
6.1.2	EU:s system för handel med utsläppsrätter	14
6.1.3	Stöd till klimatinvesteringar	15
6.1.4	Energiförsörjning	16
6.1.5	Förnybara drivmedel	17
6.1.6	Ett hållbart europeiskt transportsystem	18
6.1.7	Internationellt samarbete	19
6.2	Ökad kolbindning.....	20
6.2.1	Havets upptag av koldioxid.....	21
6.3	Avskiljning och lagring av kol	21
6.4	Andra växthusgaser.....	22
7	Frisk luft.....	22
7.1	Förnygra den svenska bilparken.....	22
7.2	Uppmuntra rena drivmedel.....	23
7.3	Tvåtakt – i otakt med miljön	24
7.4	Ökade befogenheter för kommunerna	24
7.5	Internationella åtgärder	25
7.6	Handel med utsläppsrätter för annat än växthusgaser	26
8	Försurning.....	26
9	Kemikalier och miljögifter	27
9.1	EU:s gemensamma kemikaliepolitik.....	27
9.2	Sanering och återställning av förorenade områden	29
9.3	Kvicksilver	30
9.4	Bromerade flamskyddsmedel	30
9.5	PFOS och besläktade ämnen	31
9.6	Läkemedel.....	31
9.7	Växtskyddsmedel	32
10	Ozonskiktet	32
11	Säker strålmiljö	33
11.1	Radioaktivt avfall från kärnteknisk verksamhet.....	33
11.2	Radioaktivt avfall från icke kärnteknisk verksamhet	34
11.3	Icke-joniserande strålning	34
12	Ingen övergödning	35
13	Levande sjöar och vattendrag.....	36
13.1	EU:s ramdirektiv för vatten.....	37

Fel! Okänt namn på

13.1.1 Medborgarnas delaktighet i åtgärdsprogrammen.....	38
13.1.2 Möjligheten att överklaga åtgärdsprogram	38
13.1.3 Rätt till ersättning för vattenmiljöåtgärder.....	39
13.2 Östersjölaxens uppgång i Norrlandsälvarna	39
14 Grundvatten av god kvalitet	40
15 Hav i balans samt levande kust och skärgård	41
16 Myllrande våtmarker	41
17 Levande skogar.....	41
17.1 Nationalparker och naturreservat.....	42
17.2 Biotopskydd och naturvårdsavtal	42
17.3 Frivilliga avsättningar.....	42
17.4 Avsättning av skogsmark till skydd för biologisk mångfald	43
17.5 Samarbete mellan myndigheter och skogsägare	44
17.6 Skogens levande dynamik	44
18 Ett rikt odlingslandskap.....	45
19 Storslagen fjällmiljö	45
19.1 Skador orsakade av terrängfordon	45
19.2 Buller.....	45
19.3 Rovdjursdödade renar.....	45
20 Ett rikt växt- och djurliv	46
20.1 Rovdjurspolitik.....	47
20.1.1 Varg.....	47
20.1.2 Fjällräv.....	48
20.2 Hotade fåglar	49
20.3 Amfibier	49
20.4 Hotade insekter.....	49
21 God bebyggd miljö.....	50
21.1 Producentansvaret för materialåtervinning.....	50
21.2 Organiskt avfall	51
21.2.1 Slam från reningsverk.....	51
21.2.2 Organiskt avfall från hushåll och industriell verksamhet	52
21.3 Behandling av brännbart avfall.....	53
21.4 Farligt avfall	53
21.4.1 Hushållsnära insamling.....	53
21.4.2 Avskaffa kommunala monopol.....	54
21.5 Pantningssystemet för returförpackningar	54
22 Miljöforskning.....	55
23 Normativa styrmedel	56
23.1 Miljöbalken	56
23.1.1 Ge fler organisationer talerätt	56
23.1.2 Ge organisationerna talerätt enligt fler lagar.....	57
23.2 Tillsyn.....	57
23.3 Hälsoskydd.....	57
24 Ekonomiska styrmedel	58
24.1 Styrmedlen skall samverka.....	58
24.2 Skatteväxling	59
25 Frivilliga miljöinsatser.....	60

Fel! Okänt namn på

25.1 Miljöledningssystem	61
26 Miljön på lokal nivå	61
27 Offentlig upphandling	62
28 Miljömedvetna konsumenter	63
28.1 Konsumentföreningarnas betydelse.....	64
29 Anslagsförändringar.....	65

Fel! Okänt namn på

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det internationella samarbetet kring utveckling av energisnål teknik och rena energikällor bör fördjupas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utgångspunkter för förändringar i handelsdirektivet om utsläppsrätter för växthusgaser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utgångspunkter för tilldelning av utsläppsrätter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tilldelningen av utsläppsrätter för perioden 2008–2012 ej bör ta hänsyn till de faktiska utsläppen för åren 2005–2007.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inblandning av 5 % biodrivmedel i dieselolja av miljöklass 1 bör medges.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inkludera flygets utsläpp av växthusgaser i EU:s handelssystem för utsläppsrätter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mekanismen för ren utveckling (CDM).
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillämpningen av länkdirektivet.
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om lagändringar som undanröjer den skattemässiga diskrimineringen av miljövänliga bränslen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör överväga möjligheten att införa förbud mot nyförsäljning av motorer för fritidsbåtar, arbetsmaskiner och trädgårdsredskap som inte klarar de uppsatta kriterier för emissioner som SIS ställt upp.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett införande av en skrotningspremie för äldre båtmotorer och gräsklippare skulle vara en effektiv miljöförbättrande åtgärd som på kort tid miljömässigt skulle löna sig.
12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om lagändringar som ökar kommunernas befogenhet att ställa lokala miljökrav på utsläpp till luften.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning som skall ge förslag på ett svenskt system för handel med utsläppsrätter för andra ämnen än växthusgaser, t.ex. svaveldioxid och kväveoxider.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skogsmarkskalkning.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet med EU:s kemikaliepolitik.

Fel! Okänt namn på

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den s.k. 10-procentsregeln för sanering av förorenade områden bör avskaffas.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de överträdelser mot reglerna om utförsel av kvicksilver och deponiförbudet som i dag sker måste stoppas.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla bromerade flamskyddsmedel skall förbjudas.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör utarbeta en konkret strategi för att ta hand om läkemedelsrester, byggd på tillgänglig kunskap.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ämnen som är carcinogena, mutagena och reproduktionsstörande liksom ämnen som är persistenta, bioaccumulerbara och gentoxiska inte alls bör tillåtas bland bekämpningsmedel inom EU.
21. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag på lagstiftning om omhändertagande av radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet i enlighet med vad som anförs i motionen.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om strålning från mobiltelefoner.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen snarast bör tillsätta en utredning för att utreda möjligheterna att ompröva äldre vattendomar i syfte att skapa förbifartsvägar för vandringsfisk.¹
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tiden för samråd kring åtgärdsprogram enligt EU:s vattendirektiv skall utökas till sex månader.
25. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning som innebär att det i miljöbalken stadgas om möjlighet att överklaga beslut om åtgärdsprogram eller andra myndighetsbeslut i vattenplaneringsprocessen.
26. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av miljöbalken som innebär att det i miljöbalken stadgas att ersättning till markägare skall kunna utgå i sådana fall där utebliven ersättning skulle framstå som klart stötande.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning bör tillsättas för att ge förslag på hur områden som är viktiga för vattenförsörjningen, såsom grundvattenförekomster, ytvatten och viktiga grusområden som kan användas för konstgjord grundvattenbildning skall kunna anges som riksintresse.¹
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ta initiativ till att skapa ett regelverk för bedömning och godkännande av materials lämplighet att användas i samband med transport av dricksvatten.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förhindra skador orsakade av barmarkskörning med terrängfordon.

Fel! Okänt namn på

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en övergång från 2-taktsskotrar till tystare och bensinsnålare 4-taktsskotrar bör stimuleras genom ekonomiska styrmedel.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det är viktigt att EU:s landsbygdsprogram för perioden 2007–2013 utformas så att möjligheter finns att ge stöd till bevarande och nyanläggande av småbiotoper i odlingslandskapet.
32. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till finansiering av insamlingen av privatimporterade glasförpackningar, så att glasåtervinningen kan fortsätta i nuvarande omfattning.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att slamkontrollerna bör inkludera fler ämnen och kemikalier för att slamgödsel skall kunna anses vara en del i framställningen av säkra livsmedel.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de miljömässiga, samhällsekonomiska och sociala effekterna av att utsortera hushållens organiska avfall för biologisk behandling respektive förbränning bör utredas.
35. Riksdagen beslutar att upphäva 15 kap.10 § miljöbalken.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det behövs en definition av hur stora avfallsmängder som skall krävas för att transporten skall vara anmälningspliktig.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommunerna bör åläggas att ha en viss täthet på sina insamlingsställen där det är möjligt att lämna uttjänta lysrör.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett gemensamt europeiskt system för pantning av returflaskor och returburkar bör införas.
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det är fel att betrakta miljömålen som projekt och att de i stället borde vara föremål för fortgående forskning.
40. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ändring av 16 kap. 13 § miljöbalken så att fler organisationer, främst lokala sammanslutningar av engagerade medborgare, skall kunna ges talerätt.
41. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om lagändring så att det i samtliga lagar som anges i 1 kap. 2 § miljöbalken införs en bestämmelse om möjlighet för miljöorganisationer att överklaga myndighetsbeslut.
42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vid offentlig upphandling skall miljöhänsyn kunna beaktas inte bara för en produkts egenskaper utan även för dess framställningsätt.

Fel! Okänt namn på

43. Riksdagen anvisar med följande ändringar i förhållande till regeringens förslag för budgetåret 2005 anslagen under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt uppställning:

Anslag (1000-tal kr)	Regeringens förslag	Anslagsförändring
Nytt anslag: Skogsmarkskalkning		+30 000
26:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	42 856	
34:1 Naturvårdsverket	334 313	
34:2 Miljöövervakning m.m.	221 656	
34:3 Åtgärder för biologisk mångfald	1 923 297	-650 000
34:4 Sanering och återställning av förorenade områden	524 787	+50 000
34:5 Miljöforskning	85 568	+30 000
34:6 Kemikalieinspektionen	124 799	
34:8 Stockholms internationella miljöinstitut	11 928	
34:9 Statens strålskyddsinstitut	107 976	
34:10 Statens kärnkraftsinspektion: Förvaltningskostnader	98 400	
34:12 Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m.m.	262 736	-20 000
34:14 Stöd till klimatinvesteringar	350 000	+50 000
Summa för utgiftsområdet	4 556 166	-510 000

¹Yrkandena 23 och 27 hänvisade till BoU.

Fel! Okänt namn på

4 Inledning

Kristdemokraternas miljöpolitik grundar sig på ”förvaltarskapsprincipen”. Med denna princip menar vi att människan har ett ansvar att förvalta jordens resurser på ett ekologiskt riktigt sätt. Det gäller både miljö och naturvärden och förutsätter att vi förvaltar, inte förbrukar, de ändliga resurserna och naturvärdena. Detta förutsätter också att agerandet grundas på försiktighetsprincipen, vilket innebär att om misstanke om hot mot miljön finns, måste extra försiktighet tillämpas.

Alla människor är beroende av miljön för att få tillgång till frisk luft, rent vatten och näringsriktig kost. Kristdemokraterna anser att miljöpolitiken måste präglas av en helhetssyn, där människan ingår i ett nära samspel med naturen utan att förbruka dess livsuppehållande resurser. Miljöhänsyn och miljöpolitik kan inte avgränsas till någon specifik sektor utan innefattar alla frågor som berör människor. Därför måste miljöhänsyn, i princip, inkluderas i beslutsunderlaget inom alla politikområden. Många frågor inom olika utgiftsområden har en direkt inverkan på miljön, som t.ex. de som berör bostäder, energi och jordbruk medan andra utgiftsområden har en mer indirekt påverkan.

För att komma till rätta med miljöproblemen har Sveriges riksdag antagit 15 nationella miljö kvalitetsmål som Kristdemokraterna ställer sig bakom. Ett sextonde mål, *Ett rikt växt- och djurliv*, kommer snart att antas. Det övergripande syftet är att överlämna ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta.

Det är uppenbart att den största utmaningen för att nå miljömålen är att minska utsläppen från trafik, uppvärmning och energiproduktion, något som påverkar många politikområden.

5 Utvärdering av miljö kvalitetsmålen

5.1 Miljömålen blir svårare att uppfylla

I Miljömålsrådets utvärdering av Sveriges miljömål för år 2005 framgår att två av de totalt 71 delmålen sjunkit från ”grön gubbe” till ”gul gubbe”. Samtidigt har ett av delmålen ökat från ”gul gubbe” till ”grön gubbe”. Fortfarande bedöms fyra miljö kvalitetsmål vara mycket svåra att uppnå: *Begränsad klimatpåverkan*, *Gifrfri miljö*, *Ingen övergödning* och *Levande skogar*. Elva av de övriga femton miljö kvalitetsmålen kan nås inom utsatt tid under förutsättning att ytterligare åtgärder genomförs. Däremot är det svårt att nå de fyra återstående även om ytterligare åtgärder vidtas. Av delmålen beräknas 23 kunna nås genom redan beslutade eller vidtagna åtgärder. Ytterligare 34 delmål kan nås genom ytterligare åtgärder och för 14 delmål är det väldigt svårt även med ytterligare åtgärder.

5.2 Effektivisering av miljömålsarbetet

Genom åren har många beslut fattats inom såväl privat som offentlig sektor utan att konsekvenserna för miljön beaktats tillräckligt. En förutsättning för att miljökvalitetsmålen skall nås är att de beslut som fattas på olika nivåer i samhället föregås av analyser av de konsekvenser dessa beslut kan få för möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen.

Utvärderingen av styrmedel visar att satsningar i paket med olika kombinationer av styrmedel som kompletterar varandra har varit särskilt effektiva. Till exempel har utsläppen av ämnen som påverkar ozonskiktet minskat med stöd av både ekonomiska, juridiska och informativa styrmedel. Även marknadens krav och innovationer har drivit på utvecklingen.

Bättre samordning av plan- och bygglagen och miljöbalkens prövningssystem skulle bidra till att förbättra den fysiska planeringens roll som miljöverktyg. Regeringen bör se över möjligheterna att anpassa de olika former av statsbidrag som ges till kommunerna så att de samlat ger mest nytta i arbetet med att uppnå miljökvalitetsmålen. Det är särskilt angeläget att beakta de problem som små kommuner kan ha.

5.3 Uppdaterad målformulering

Regeringen presenterade våren 2005 en miljömålsproposition (prop. 2004/05:150) med förslag på förändrade målformuleringar och åtgärdsstrategier. Med anledning av denna proposition skrev Kristdemokraterna tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet och Centerpartiet en gemensam motion med ett antal krav på förbättringar och uppdaterade målformuleringar (motion 2004/05: MJ37), varför dessa inte upprepas här.

6 Klimatförändringar

Forskare har konstaterat att det skett en generell global uppvärmning av jorden som blivit särskilt markant de senaste årtiondena. Jorden har historiskt haft både varmare och kallare perioder, och variationer har förekommit på grund av ökad solaktivitet, fler vulkanutbrott etc. De flesta forskare menar dock att den nuvarande tydliga förändringen inte enbart kan förklaras av s.k. naturliga orsaker. Uppvärmningen har studerats av FN:s klimatpanel IPCC med hjälp av en mängd olika modeller. Dessa har konstaterat att koldioxidhalten (CO₂-halten) i atmosfären har ökat med drygt 30 procent från den ”förindustriella” perioden, och man anser att detta tillsammans med övriga växthusgaser är en stor del av förklaringen till växthuseffekten. En effekt av den globala uppvärmningen anses vara att glaciärerna smälter i högre takt än tidigare. Undersökningar av istäcket kring Nordpolen, som genomförts av NASA i samarbete med Snö- och isdatacentret (NSIDC) sedan år 1978, visar

Fel! Okänt namn på

att istäcket år 2005 är 25 procent mindre än genomsnittet för perioden 1978–2005.

Av växthusgaserna anses koldioxid vara den mest påverkande. Den beräknas bidra till ca 3/4 av växthuseffekten. Viktiga övriga växthusgaser är: metan, dikväveoxid, fluorkarboner, ofullständigt halogenerade fluorkarboner (innehåller klor) och svavelhexafluorid.

Utmärkande för växthusgaserna är att de har en förmåga att absorbera värmestrålning. Gaserna förhindrar inte ljuset och värmen att nå jordytan men fångar upp en del av den värmestrålning som sänds tillbaka från jorden ut i rymden. Således fungerar växthusgaserna ungefär som glasrutorna i ett växthus. Detta leder i sin tur till att medeltemperaturen på jorden ökar samt att klimatet blir svårare att förutsäga. Flertalet forskare förväntar sig att antalet naturkatastrofer, som t.ex. översvämningar, kommer att öka då klimatzoner flyttas. Teorier finns också om att vattenströmmarna runt om i världen kan byta riktning. Vissa forskare menar att man redan sett tendenser till att Golfströmmens flöde har avmattats. Skulle Golfströmmen ändra riktning skulle resultatet kunna bli en dramatisk sänkning av medeltemperaturen i Sverige och klimatet kanske motsvara det i Alaska (som ligger på motsvarande breddgrad).

Det finns anledning att befara att växthuseffekten delvis är irreversibel. Glaciärernas avsmältning kan medföra att en mindre del av solenergin reflekteras ut i rymden och en större del avges till jorden. Klimatförändringarna har lett till att den eviga tjälen, permafrosten, inte längre är så evig. På vissa myrmarker längst i norr är permafrosten helt upptöad sommartid. Detta kan innebära att utsläppet av växthusgaser ökar till följd av ett varmare klimat. Töande permafrost leder till ökat läckage av metan, som är en mycket aggressiv växthusgas – med risk för ännu varmare klimat. Om utvecklingen är likadan i andra subarktiska miljöer, utmed Rysslands nordliga vidder och Kanadas norra territorier, så handlar tillskottet av metangas om avsevärda mängder.

Oavsett hur det förhåller sig med dessa teorier är hotet om klimatförändringar ett av de mest komplexa problem som mänskligheten måste komma till rätta med. Klimatförändringar är globala, långsiktiga och sker med en betydande tröghet. Den dag konsekvenserna blir oacceptabla, kanske det inte finns någon väg tillbaka. Försiktighetsprincipen måste därför gälla i alla klimatpåverkande sammanhang.

På senare tid har också risken för snabbare klimatförändringar uppmärksamats. Forskare har konstaterat att mycket stora förändringar i medeltemperaturen inom ett fåtal år har inträffat under förhistorisk tid.

Koldioxid är den mest dominerande växthusgasen och uppstår framför allt vid förbränning av fossila bränslen. I den industrialiserade världen är utsläppen mycket stora och allra störst i USA. Koldioxidutsläppen per capita och år är i USA ca 20 ton, i EU nio, i Sverige knappt sju och i Afrika ett ton.

Halten CO₂ i atmosfären har ökat från omkring 280 ppm (*part per million*) före den industriella revolutionen till ca 360 ppm i dagsläget. Halterna förväntas fortsätta att öka de kommande decennierna, främst på grund av ökad global industrialisering. För det svenska nationella miljö kvalitetsmålet *Begrän-*

sad klimatpåverkan har riksdagen fastställt delmålet att Sverige skall medverka till att halten av växthusgaser i atmosfären, uttryckt i koldioxidekvivalenter, stabiliseras på en nivå lägre än 550 ppm. Denna nivå uttalade EU:s miljöministrar år 1996 som en högsta möjlig koldioxidhalt för att nå målet om att den globala medeltemperaturen inte skall överskrida den förindustriella temperaturen med mer än 2°C. I de fyra allianspartiernas gemensamma motion (2004/05: MJ37) med anledning av miljömålspropositionen (prop. 2004/05:

150) föreslås att målet omformas så att det tar fasta på temperatur i stället för halt av växthusgaser i atmosfären.

Riksdagen har antagit en strategi för hur Sverige skall bidra till att uppfylla klimatmålet. Kristdemokraterna stöder huvuddragen i denna strategi och menar att insatserna på följande områden behöver ökas:

- Utfasning av fossilbränslen i energiproduktionen genom effektivisering och besparing av energi samt uppbyggnad av energisystem baserade på förnybara bränslen. Inhemsk produktion skall stimuleras.
- Utfasning av fossilbränslen i transportsektorn. Ett mål bör vara att användningen av fossila bränslen inom transportsektorn halveras senast till år 2020 jämfört med 2002 års nivå.
- Åtgärder för att öka kolbindningen i växtlighet. Studier har visat att det finns odlingsmetoder som ökar jordens mullhalt, varvid kol binds. Mer forskning behövs på detta område.
- Återvinning av koldioxid och eventuellt lagring av koldioxid under jord. Teknik finns att i stora förbränningsanläggningar återvinna koldioxid som sedan komprimeras och lagras. Detta är en metod för att snabbare kunna minska koldioxidhalten i luften men är inte någon långsiktigt hållbar metod. Mer forskning behövs också inom detta område.
- Internationella åtgärder, exempelvis användning av flexibla mekanismer, så att marknaden för handel med utsläppsrättigheter utvecklas samt omförhandling av internationella avtal i syfte att införliva flygets utsläpp i EU:s handelssystem med utsläppsrätter.

6.1 Utsläpp av koldioxid

6.1.1 Kyotoprotokollet

År 1997 samlades representanter för världens länder i Kyoto och utformade Kyotoprotokollet, som är ett avtal om minskningar av utsläppen av växthusgaser. Kyotoprotokollet trädde i kraft den 16 februari 2005 sedan villkoret uppfyllts att avtalet skulle ratificeras av minst 55 länder som tillsammans står för minst 55 procent av utsläppen från de länder som gjort kvantitativa åtaganden om minskade eller oförändrade utsläpp av växthusgaser (Annex 1-länder). Emellertid står USA utanför Kyotoprotokollet. Genom Kyotoprotokollet tillåts Sverige öka sina utsläpp med 4 procent under åren 2008–2012. Då också möjlighet till s.k. koldioxidsänkor finns, får Sverige öka sina utsläpp ännu mer. Riksdagen har dock i samband med beslutet år 2002 om en

Fel! Okänt namn på

svensk klimatstrategi fastställt att det svenska nationella klimatmålet skall vara att minska utsläppen av växthusgaser med 4 procent under denna period. Därför bör Sverige inte använda sig av sin pluskvot, utan Kristdemokraternas uppfattning är att de svenska koldioxidutsläppen skall minska med minst 4 procent under perioden.

Kyotoprotokollet innehåller också tre s.k. flexibla mekanismer. Dessa är handel med utsläppsrätter, gemensamt genomförande (JI) och mekanismen för ren utveckling (CDM).

Enligt Kyotoprotokollet skall EU minska sina utsläpp av växthusgaser med 8 procent och USA med 7 procent. USA:s regering vägrar dock att ratificera avtalet. Detta trots att utsläppsminskningarna i USA sannolikt skulle kunna göras till lägre kostnader än i EU, eftersom den amerikanska industrin i dagsläget är mindre energieffektiv än den europeiska. Enligt EG-kommissionen kommer EU:s kostnad för att uppfylla protokollet att bli ca 11 euro per medborgare och år, vilket motsvarar priset för en pizza på en bättre pizzeria i Europa. EU måste föra en aktiv och envis dialog med USA för att förmå landet att helhjärtat sluta upp kring arbetet mot växthuseffekten. Samarbetet kring utveckling av energisnål teknik och rena energikällor bör fördjupas. Detta bör ges regeringen till känna.

6.1.2 EU:s system för handel med utsläppsrätter

Kristdemokraterna välkomnar att ett handelssystem med utsläppsrätter införts inom EU. Utsläppshandel är ett verktyg för att på ett kostnadseffektivt sätt uppnå fastställda målsättningar. Tillkomsten av handelssystemet illustrerar möjligheterna och nödvändigheten av EU som en aktör i miljöpolitiken. Kristdemokraternas förhoppning är att detta skall vara ett föredöme för ett fördjupat europeiskt samarbete för att lösa de gränsöverskridande miljöproblemen. Genom ett sådant handelssystem kan samhället göra miljöinvesteringar som når uppställda mål till lägsta möjliga kostnad. Även om det finns mycket i övrigt att önska i det EU-direktiv ("handelsdirektivet") som reglerar handelssystemet så är det ett viktigt steg på vägen mot ett hållbart Europa. En försöksperiod genomförs åren 2005–2007. Under försöksperioden inkluderar handelssystemet endast utsläpp av koldioxid och endast utsläpp inom industrisektorn. Därefter skall femåriga åtagandeperioder införas och handelssystemet kan utökas till att omfatta fler sektorer och fler växthusgaser.

Kristdemokraterna anser att alla de sex viktigaste växthusgaserna skall omfattas av handelssystemet så snart som precisionen i mätmetoderna blivit acceptabel. Särskilt viktigt är det att inkludera perfluorkarboner inom aluminiumproduktion. Sverige bör verka för detta i de fortsatta EU-förhandlingarna. Aluminiumprodukter är inom vissa användningsområden substitut för stålprodukter och stålsektorn omfattas av handelssystemet. FlexMex2-utredningen föreslår därför i sitt slutbetänkande (SOU 2005:10) att Sverige skall verka för att aluminiumsektorn omfattas av handelssystemet och att även perfluorkarboner inom aluminiumproduktion skall omfattas. Utredningen konstaterar att utsläppen av perfluorkarboner från aluminiumproduktion har den lägsta osäkerheten bland de fluorerade gaserna.

Handelssystemet bör även fortsatt vara enhetligt för unionen. Det är viktigt att de EU-länder som ännu inte har ett fungerande handelssystem förmås att omgående åtgärda detta. Marknaden för handel med utsläppsrätter störs annars på ett oacceptabelt sätt. Dessa utgångspunkter för ändringar av handelsdirektivet bör ges regeringen till känna.

Kristdemokraterna beklagar att ett system med auktionering av utsläppsrätterna inte genomförs. Kristdemokraterna anser att regeringen skall verka för att handelsdirektivet ändras så att det blir obligatoriskt inom EU att 10 procent av utsläppsrätterna under perioden 2008–2012 skall fördelas genom auktionering. Det är inte helt lyckat att tilldelningen av utsläppsrätter baseras på historiska utsläpp, inte minst med tanke på svårigheten att välja relevant referensperiod. Tilldelning som sker gratis bör i görligaste mån ske enligt någon form av benchmarkingsystem baserat på bästa tillgängliga teknik. Energimyndigheten har fått i uppdrag att till senast den 31 oktober 2005 konstruera nationella riktmärken för en el- och värmeproduktion som bas för tilldelning av utsläppsrätter. Kristdemokraterna vill här understryka att tilldelningen till anläggningar för el- och värmeproduktion skall tilldelas utsläppsrätter enbart baserat på produktionsvolym, utan hänsyn till bränsleslag. Tilldelningen borde också vara olika för el och värme. För att göra produktion av kraftvärme lönsam bör elproduktion tilldelas 2,5–3 gånger fler utsläppsrätter per kWh än värmeproduktion. Dessa utgångspunkter för tilldelningen bör ges regeringen till känna.

För att handelssystemet skall fungera som avsett är det av yttersta vikt att aktörerna inte oroas av risken att tilldelningen för den kommande handelsperioden påverkas av hur mycket som faktiskt släppts ut under den innevarande handelsperioden. Det är därför angeläget att Europaparlamentet och ministerrådet så fort som möjligt fastslår att tilldelningen för perioden 2008–2012 ej får ta hänsyn till de faktiska utsläppen för åren 2005–2007. Detta bör ges regeringen till känna.

Kristdemokraterna anser att Sverige bör verka för att fler sektorer, i synnerhet transportsektorn, inkluderas i handelssystemet så snart som möjligt.

Kristdemokraterna anser vidare att för de sektorer som ingår i handelssystemet bör koldioxidskatten avskaffas. Det är dock olyckligt att Socialdemokraterna vill finansiera detta genom att införa en ny fastighetskatt på vattenkraftverk.

6.1.3 Stöd till klimatinvesteringar

Klimatinvesteringsstödet är inriktat på åtgärder som minskar klimatpåverkande utsläpp. Det är viktigt att reglerna som styr anslaget är strikt fokuserade på åtgärder som direkt går att hänföra till minskningar av växthusgaser. Den här typen av åtgärder ger relativt snabba och synliga resultat, då de är åtgärdsinriktade, konkreta och lokala. Det är oerhört viktigt med kraftfulla insatser för att bemästra klimatproblemen. Enligt Naturvårdsverket är klimatmålet *Begränsad klimatpåverkan* det miljömål som är svårast att uppnå. Sverige skulle behöva fler miljöbilar på marknaden. Som ett hinder för detta nämns ofta bristen på tankställen. Det behövs därför fler tankställen för olika alterna-

Fel! Okänt namn på

tiva bränslen samt mer produktion av biogas, etanol, DME, metanol från svartlutsförgasning, etc. Den offentliga sektorns inköp av miljöbilar bör öka.

För att genomföra de relativt kostnadseffektiva klimatinvesteringsprojekten med full kraft föreslår Kristdemokraterna att anslaget 34:14 *Stöd till klimatinvesteringar* ökas med 40 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag.

6.1.4 Energiförsörjning

Sveriges energiförsörjning skall tryggas genom en långsiktig och medveten energipolitik med fasta spelregler, där inhemska förnybara energikällor och bränslen utgör en växande bas. Den negativa påverkan på hälsa, klimat och miljö måste vara så liten som möjligt, och därför behöver investeringar i biobränslebaserad kraftvärme, vindkraft och solenergi stödjas. I Kristdemokraternas motion om utgiftsområde 21 föreslås en utökad satsning på forskning och utveckling av förnybara energikällor. Ett nytt anslag inrättas där 295 miljoner kronor avsätts för energiforskning inom främst vätgas- och solcellsbaserad energi. Huvudsakligen bör arbetet koncentreras på vätgasbaserade bränslesystem, såsom bränsleceller och artificiell fotosyntes. Dessutom bör en satsning ske på solcellssystem. Sammantaget har dessa lösningar goda förutsättningar att på lång sikt ge en ren energiförsörjning. Sverige bör också vara pådrivande i det internationella samarbetet kring fusionsforskning.

Värmepumpar är ett miljövänligt alternativ för uppvärmning av bostäder. Tyvärr motverkas investeringar i värmepumpar på grund av att den som vill investera i denna miljövänliga värmekälla straffas genom höjt taxeringsvärde. Detta är ett av flera skäl till att Kristdemokraterna vill avskaffa den orättfärdiga fastighetsskatten. I årets motion på utgiftsområde 21 "Energi" föreslår Kristdemokraterna att den villaägare som konverterar från direktverkande el till ett vattenburet system för husuppvärmning skall få ett investeringsbidrag på 15 procent av investeringskostnaden. På platser med sprucken berggrund på stora djup kan geotermisk värme bli ett alternativ för uppvärmning av bostäder när rätt teknik utvecklats.

Kristdemokraterna motsätter sig planerna på att starta om stora oljekraftverk i Sverige. Ett dåligt argument som ibland framförs i den offentliga debatten är att man i oljekraftverk (med modernaste rökgasrening) skulle kunna elda högsvavliga oljor som annars skulle ha använts som fartygsbränsle med större föroreningar som följd. Debattörerna glömmer då att de fartyg som drivs med dessa oljor skulle behöva bränsle i alla fall, vare sig man i Sverige eldar sådan olja i kraftverk eller ej. Någon miljönytta av att "i stället" elda oljan i kraftverk uppnås därför inte. Miljöeffekterna av att elda oljan i kraftverk är alltså entydigt negativa, eftersom det skulle innebära extra utsläpp av koldioxid.

Inom EU bör Sverige vara aktivt pådrivande för att skattesystem och statliga subventioner verkar i riktning mot effektiv energianvändning. Kraftvärmens får inte missgynnas skattemässigt. Det måste bli ett stopp för medlemsländernas subventioner av fossila bränslen. Jordbrukspolitiken måste innehålla kraftfulla incitament för odling av energigrödor.

Som en av världens rikaste regioner har EU ett särskilt ansvar för att lägga resurser på forskning kring de stora resursproblem som är gemensamma för mänskligheten. Energiförsörjningen är kanske det största problemet. EU måste intensifiera ansträngningarna för att skapa ett transportsystem där klimatvänliga förnyelsebara bränslen används vid alla typer av transporter. EU bör fortsatt vara pådrivande i fusionsforskningen, möjligheterna till detta har ökat i och med att det nu beslutats att den internationella fusionsforskningsanläggningen ITER byggs i Cadarache i Frankrike.

EU bör fördubbla stödet till energiforskning på europeisk nivå och i samarbete med andra ledande industrimakter. Det bör också upprättas en energifond för att ge stöd till investeringar i förnybar och effektiv teknik i utvecklingsländerna.

6.1.5 Förnybara drivmedel

Det största problemområdet när det gäller utsläpp av växthusgaser är transportsektorn, där utsläppen av koldioxid hittills ökat med 9,7 procent mellan åren 1990 och 2003. Klimatstrategin måste utformas så att det skapas realistiska, ekonomiska och miljövänliga alternativ till dagens fossila drivmedel. Det är därför ytterst viktigt att snabbt få fram produktion av drivmedel, både nationellt och internationellt, som utgör alternativ till fossila drivmedel.

Kristdemokraterna anser att etanol, biogas och andra förnybara drivmedel skall vara befriade från koldioxid- och energiskatt. Förutom att de är förnyelsebara och inte ger ett nettobidrag av koldioxid till atmosfären, medför biobaserade drivmedel ofta även minskade utsläpp av i stort sett alla miljö- och hälsopåverkande ämnen. Ett kristdemokratiskt mål är att användningen av fossila drivmedel skall halveras senast till år 2020. För att nå detta krävs en ökad produktion och försäljning av förnybara drivmedel. Därför bör sådana drivmedel vara befriade också från energiskatt. Fossila bränslen bör på sikt fasas ut efter hand som miljöanpassade alternativ kan erbjudas.

Ett snabbt och enkelt sätt att öka andelen biobränslen är att öka andelen låginblandning i vanlig bensin. Enligt EU:s bränsledirektiv (98/70/EG) är den maximalt tillåtna mängden etanol som får blandas in i bensinen satt till 5 procent. Tekniskt sett finns det dock inga hinder att öka andelen låginblandad etanol, vilket också sker i bl.a. USA.

Enligt EU tillåts även 5 procents inblandning av biodrivmedel i diesellojla. De svenska klassningskriterierna för diesel innebär dock att detta inte är möjligt. Vägverket har tagit fram ett underlag för miljöklassning och beskattning av diesel med inblandning av 5 procent fettsyrametylestrar (FAME). Vägverkets slutsats är att, baserat på det sammantagna resultatet av hälso- och miljöegenskaperna för inblandning av 5 procent FAME i diesel av miljöklass 1, en inblandning bör medges. Även från hållbarhets- och prestandasynpunkt bör inblandningen medges, menar Vägverket. Därför bör regeringen snarast lägga fram förslag på lagstiftning som möjliggör låginblandning med upp till 5 procent biodrivmedel i diesellojla.

Utvecklingen går framåt för olika former av biobränslen för fordonsdrift. Genom att förgasa i stället för att förbränna svartlut kan massaindustrin bli

Fel! Okänt namn på

såväl elproducent som metanoltillverkare. Inom fem, sex år väntas processen vara kommersialiserad och de första bilarna kan fylla tanken med metanol från massaindustrin. Genom rötning av organiskt avfall framställs biogas. Etanol och rapsolja framställs sedan länge ur olika grödor. Så kallade well-to-wheel-analyser, dvs. analyser av ett bränslealternativs miljöpåverkan under hela sin livscykel, bör genomföras för att skapa underlag för beslut om vilka biodrivmedel som bör bli föremål för särskilda stimulanser. Hänsyn till den möjliga produktionsvolymen bör också vägas in så att långsiktigt hållbara alternativ till dagens petroleumbaserade fordonsdrivmedel kan växa fram.

Vid sidan av biobaserade drivmedel utgör bränslecellen ett hoppningivande förnyelsebart alternativ. I bränslecellen förbränns vätgas kemiskt och ”avgaserna” utgörs av vanlig vattenånga. Nuvarande metoder för vätgasproduktion har till stor del sin grund i naturgas och andra fossila bränslen. En viss del kommer också från elektrolys av vatten med el från solceller eller vindkraft. I september 2003 invigdes Nordens första vätgasmack i Malmö, där vätgasen framställs genom elektrolys i en process där den tillförda energin kommer från vindkraft. En annan intressant teknik är artificiell fotosyntes. Detta system innebär att man från vatten och solljus kan erhålla vätgas. Kan solcellstekniken och den artificiella fotosyntesen bli kostnadseffektivare genom forskning och utveckling finns en mycket stor potentiell marknad.

6.1.6 Ett hållbart europeiskt transportsystem

EU blir en allt viktigare arena för transportpolitiken. Vad gäller vägtrafiken finns ett frivilligt avtal med biltillverkarna inom EU om att dessa till 2008 skall ha sänkt utsläppen för genomsnittsbilen till 140 gram CO₂/km. Det är idag högst osäkert om detta mål kommer att uppnås.

Inte bara vägtransporterna utan även flyget utgör miljöproblem. Flyget omfattas över huvud taget inte av några krav på utsläppsminskningar. En orsak är att uppgörelser vad gäller flyget måste fattas på internationell nivå och det har hittills misslyckats. En annan orsak är att flygets totala utsläpp ansetts utgöra en så liten andel av utsläppen totalt – ca 3 procent – att man kunde lämna sektorn så länge. Ny forskning från England visar dock att flygets utsläpp är betydligt allvarigare än vad man hittills befarat. Den samlade effekten av koldioxid, kväveoxider och vattenånga på tiotusen meters höjd antas, efter britternas studier, ge ett tre gånger så högt bidrag till växthuseffekten som om utsläppen skett på marknivå. Av konkurrensskäl är det svårt för ett land att ensidigt lägga miljöskatter på internationella transporter. Sverige har istället infört miljörelaterade start- och landningsavgifter för flyget. För att ytterligare främja miljömässigt hållbara transporter anser Kristdemokraterna att Sverige skall verka för att koldioxidutsläppen från flyget så snart som möjligt inkluderas i EU:s handelssystem för utsläppsrätter. Detta bör ges regeringen till känna.

Järnvägstransporterna kan också minska sina utsläpp av växthusgaser. Nyligen invigdes världens första tåg som drivs med biogas i Linköping. I detta tåg har gamla dieselmotorer bytts ut mot gasdrivna motorer av samma typ som används i vissa biogasbussar. Tåget går i reguljär trafik mellan Linkö-

ping och Västervik. Med tanke på att det i Sverige finns 2 400 km icke elektrifierad järnväg borde potentialen för denna typ av tåg vara stor i det svenska transportsystemet. I Europa, där diesellok är vanliga, är potentialen ännu större. Teknikneutrala ekonomiska styrmedel för att minska utsläppen bör alltså användas och få genomslag inom olika transportslag.

Kristdemokraterna vill i följande punkter sammanfatta de viktigaste åtgärderna som idag kan genomföras på EU-nivå för att ta oss en bra bit på vägen mot ett hållbart transportsystem:

- Inkludera transportsektorn i handelssystemet för utsläppsrätter fr.o.m. år 2008.
- Skapa goda förutsättningar för att utveckla en mångfald av alternativ till fossila bränslen.
- Inför obligatoriska regler för maximiutsläpp per kilometer.
- Samordna trafikbeskattningen inom EU; koppla beskattningen till miljöpåverkan.
- Fördubbla anslagen till forskning och utveckling av förnybara fordonsbränslen.
- Låt EU delfinansiera investeringar i infrastruktur för bränsledistribution.
- Miljövänliga fordon skall särbehandlas positivt.
- Stärk miljöhänsynen och hänsyn till transporter i EU:s regler för offentlig upphandling.
- Utveckla och avreglera EU:s järnvägsnät.
- Stöd interoperabilitet mellan olika transportslag.
- Förbättra möjligheterna för vattentransporter.
- Intensifiera forskningen kring vätgasdrift och framställning av vätgas.
- Skärp EU-kraven på dieselloja, minst till Sveriges nivå.
- Ett system för beskattning av flygbränsle måste skapas på internationell nivå.
- Differentiera luftfartsavgifterna med utgångspunkt i miljöeffekterna.
- Inför miljörelaterade farledsavgifter för fartyg inom hela EU.

6.1.7 Internationellt samarbete

Inom ramen för Kyotoprotokollet finns de s.k. projektbaserade mekanismerna joint implementation (JI) och clean development mechanism (CDM). Joint implementation innebär att ett Annex 1-land genomför åtgärder i ett annat Annex 1-land och därigenom får tillgodoräkna sig en del av utsläppsminskningen. Sådana mekanismer kan minska utsläppen på ett mer kostnadseffektivt sätt och därför är Kristdemokraterna positiva till JI. När handelssystemet för utsläppsrätter utvidgas finns inte längre något behov av JI.

När det gäller CDM är Kristdemokraterna inte odelat positiva. Syftet med mekanismen är förvisso att hjälpa utvecklingsländerna att nå en hållbar utveckling. Trots det goda uppsåtet ser Kristdemokraterna flera frågetecken kring tillämpningen av denna mekanism. En nackdel med CDM är att mekanismen minskar kostnaden för de nödvändiga utsläppsminskningarna i de mest industrialiserade länderna. Därigenom kan de ekonomiska incitamenten för att utveckla alternativ teknik bli mindre än vad som annars blivit fallet. Ett

Fel! Okänt namn på

annat problem är att veta att de åtgärder som vidtas verkligen är additiva, dvs. att de inte skulle ha skett utan CDM.

CDM illustrerar det otillfredsställande faktum att endast Annex 1-länderna gjort kvantitativa åtaganden. Kristdemokraterna har stor förståelse för den moraliska aspekten att de rika länderna bör göra större åtaganden än de fattiga. Men för att få en fungerande global klimatpolitik vore det bättre om alla länder hade kvantitativa åtaganden även om dessa riskerar att bli mycket generösa. Kristdemokraterna anser därför att Sverige bör verka internationellt för att så många länder som möjligt gör kvantitativa åtaganden. I avvaktan på detta bör CDM-mekanismen utnyttjas restriktivt. Kristdemokraterna anser att Annex 1-ländernas möjlighet att tillgodoräkna sig utsläppsrätter genom CDM bör begränsas. Det vore rimligt om dessa länder får tillgodoräkna sig utsläppsreduktioner via CDM som uppgår till max 2 procent av deras totalt tillåtna utsläppsmängd enligt Kyotoåtagandet. För ett land som skall minska utsläppen med 8 procent skulle detta alltså innebära att max en fjärdedel av dessa minskningar får genomföras genom CDM. Dessa synpunkter på mekanismen för ren utveckling bör ges regeringen till känna.

Den 13 september i år antogs Europaparlamentets och rådets direktiv om en ändring i handelsdirektivet, det s.k. länkdirektivet. Genom länkdirektivet ges företag som omfattas av handelsdirektivet möjlighet att utnyttja utsläppsrätter från de projektbaserade mekanismerna JI och CDM. Enligt länkdirektivet ges varje medlemsstat rätten att själv begränsa användningen av utsläppsminskningar enligt JI och CDM. Kristdemokraterna anser att Sverige skall besluta att utsläppsreduktioner enligt CDM får uppgå till max 2 procent av landets totala utsläpp av växthusgaser, vilket motsvarar omkring 1,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år. Det innebär alltså att den totala mängden certifierade utsläppsminskningar som de svenska genomförarna skall få överlämna skall vara max 1,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Samtidigt bör Sverige verka för att fler Annex 1-länder enas om en sådan begränsning. Dessa utgångspunkter för tillämpningen av länkdirektivet bör ges regeringen till känna.

6.2 Ökad kolbindning

Mängden biomassa på jorden minskar konstant till följd av människans verksamhet. Avskogning står för ca en femtedel av den totala koldioxidtillförseln till atmosfären. Sedan mitten av 1900-talet är det främst tropiska skogar som har glesats ut eller försvunnit. När skogen huggits ner medverkar plöjning och annan bearbetning till att jorden luckras upp och syresättningen ökar, vilket medför att nedbrytningen av humusämnen i jorden påskyndas. Därigenom omvandlas en stor del av det kol som funnits bundet i skogens humuslager till koldioxid. Dessa kolmängder kan vara lika stora eller större än det kol som fanns bundet i träden.

Genom jordbruket i Sverige tillförs luften 3–4 miljoner ton koldioxid per år. Ytterligare 2,5 miljoner ton koldioxid kommer från skogbevuxen torv-

mark. Skogsbruket står för ytterligare tillförsel av koldioxid genom den markberedning som görs efter slutavverkning.

Genom förbränning av fossila bränslen och förändrad markanvändning tillförs jordens atmosfär sammanlagt 8 000 miljoner ton koldioxid per år. Atmosfärens koldioxidinnehåll ökar dock endast med ca 3 200 miljoner ton per år. Cirka 1 700 miljoner ton tas upp av havet genom att koldioxiden löser sig i vattnet. Resterande mängd koldioxid tas upp av skogarna, som blivit tätare, och av annan växtlighet.

Potentialen för koldioxidupptag i växtlighet och humuslager är begränsad. Men så länge förbränning av fossila bränslen fortgår i stor skala är det en viktig åtgärd på kort till medellång sikt att försöka öka kolbindningen i skog och mark för att minska halten koldioxid i atmosfären.

6.2.1 Havets upptag av koldioxid

Enligt IPCC (*Climate change 2001: The scientific basis*) har världshaven tagit upp drygt en fjärdedel av all den koldioxid som människan släppt ut de senaste 200 åren. Andra resultat visar på att andelen kan vara större, kanske dubbelt så stor. Om förbränningen av fossila bränslen fortsätter i samma takt som idag kommer haven inte att kunna ta hand om mer koldioxid. Detta kan innebära en större växthuseffekt och färre djur i haven. När koldioxiden tas upp i haven kan havets ekosystem påverkas så att förutsättningarna för smådjur och plankton försämras.

6.3 Avskiljning och lagring av kol

Avskiljning av rökgaser från förbränning av fossila bränslen innebär en teknisk utmaning. Forskning kring avskiljning av kol bedrivs främst i USA, som är världens största användare av fossila bränslen. Forskningen är främst inriktad på större förbränningsanläggningar. I och med att trafiken står för en allt större del av koldioxidutsläppen är det viktigt med ökad forskning också om utsläpp från bilarnas motorer.

Att kemiskt omvandla den gasformiga koldioxiden till fast form är idag inte svårt, men förknippat med andra problem. Ett problem är att det kräver stor användning av andra naturresurser i form av geologiskt material. Kostnaderna för kemisk behandling är därför höga. Mycket talar för att koldioxiden bör lagras i gasform i gamla olje- och gasfält. Tekniken att trycka ner koldioxid i oljefält används redan i USA och Kanada för att ”pressa ut” en större andel av den olja som finns där.

Det finns risker med lagrad koldioxid. Jordskalv kan medföra att gasen läcker ut. Även i geologiskt stabila områden kan denna risk finnas på grund av seismiska spänningar som skapas när gas utvinns eller pumpas ner. Om gasen läcker ut och når atmosfären minskar koldioxidavskiljningens effektivitet. Man kan också tänka sig lokala akuta problem om stora mängder koldioxid av någon anledning skulle läcka ut samtidigt. År 1986 sprutade en blandning av koldioxid och vatten plötsligt upp ur sjön Nyos i Kamerun. Den

Fel! Okänt namn på

stora mängden koldioxid välldes ut över sjöns omgivning och trängde undan syret. Därigenom dog 1 700 människor av syrebrist. Orsaken tros ha varit att mycket koldioxidrikt vatten från den djupa sjöns botten av någon anledning förts upp till ytan och att koldioxidgasen frigjorts på grund av trycksänkning. Nyos ligger i en gammal vulkankrater. Med tanke på att den naturgas som pumpas upp idag bildats under miljontals år är det troligt att det går att hålla kvar koldioxid i åtminstone några tusen år.

6.4 Andra växthusgaser

Metan är en mycket aggressiv växthusgas. Denna gas beräknas stå för omkring 20 procent av den ökade växthuseffekten. Metan bildas när organiskt material bryts ner i syrefri miljö. Antropogena metanutsläpp till atmosfären kommer från bl.a. risodlingar, idisslande boskap och soptippar. Om tundran i Sibirien tinar upp kan stora mängder metan frigöras, vilket kan leda till en accelererande växthuseffekt.

Växthusgasen dikväveoxid bildas huvudsakligen vid nedbrytning av organiska ämnen och vid förbränning. Den avgår naturligt till atmosfären framför allt från hav och skogsmark. De antropogena bidragen kommer främst från jordbruksmark som har kväveberikats genom gödning, odling av kvävefixerande grödor eller nedfall av kvävehaltiga luftföroreningar. Kväve kan bli kvar i åkermarken flera decennier. Utsläppen av dikväveoxid från jordbruket kan framför allt minskas genom minskad gödselanvändning.

7 Frisk luft

7.1 Föryngra den svenska bilparken

Fordon, bränslen och transportsystem måste miljöanpassas. Att lösa miljöproblemen kring bilismen är en av de största utmaningarna. Väl utvecklade kommunikationer är trots allt en förutsättning för ett samhälles välfärdsutveckling och för medborgarnas frihet och möjligheter till arbete. Bilen är nödvändig i många människors vardag. Det är därför väsentligt att fordonen på våra vägar förorsakar så litet luftföroreningar som möjligt med hjälp av ny teknik och alternativa drivmedel. Samtidigt måste människor i största möjliga utsträckning ges möjlighet att välja kollektivtrafik, i synnerhet i tätortsregioner.

Mot bakgrund av de svenska bilarnas åldersstruktur har Kristdemokraterna redan tidigare föreslagit en kraftigt höjd skrotningspremie för bilar äldre än 1989 års modell, då katalysatorrening blev obligatorisk på nya bilar. Det finns ett behov av ett ökat ekonomiskt incitament för att driva på skrotningen av äldre bilar. En kraftig höjning av premien skulle med all säkerhet, även under en begränsad period, innebära att många äldre bilar med dåliga miljöegenskaper tas ur trafik förhållandevis snabbt. I motionen ”Hållbara vägtransporter

ter” föreslår Kristdemokraterna därför att skrotningspremien under en period av fem år höjs till 3 000 kronor för bilar satta på marknaden före 1989, då krav på katalysator infördes.

7.2 Uppmuntra rena drivmedel

Det är också viktigt att nytänkande projekt, som syftar till produktion av alternativa drivmedel, genomförs. Nuvarande situation skapar snedvriden konkurrens och hindrar utvecklingen av nya produkter och möjligheter att bygga ut servicenät för alternativa bränslen. Ett annat problem är regelverk som förhindrar konvertering av bensinbilar till alternativ fordonsdrift. Trots att tekniken finns så försvåras konvertering av legala hinder.

Producenter av alternativa drivmedel pekar på att nuvarande klassningskriterier för miljövänliga drivmedel inte är tidsenliga utan snarare missgynnar nya miljövänliga drivmedel, som t.ex. ekoparaffin. Miljövänliga bränslen har en tendens att ha lägre densitet än smutsiga. Men om ett bränsle har lägre densitet än 800 kg/m³ så höjs skatten med 60 öre per liter. Detta har fått till följd att vissa miljövänliga bränslen knappt säljs i Sverige. Riksdagen beslöt år 2000 enhälligt att dessa skatteregler skulle ändras, men beslutet genomfördes ej, inte heller i den proposition om kvaliteten på bensin och dieselbränslen (prop. 2004/05:9) som regeringen presenterade i oktober 2004. I beskattningslagarna finns även andra regleringar av teknisk art som saknar miljörelevans och som försvårar för nya bränslen. I miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2004/05: MJU4 med anledning av regeringens proposition framkommer att kunskap saknas om hur förändringar i de aktuella parametrarna påverkar miljön. Detta är oroande eftersom det innebär att möjligheterna att anpassa det formella regelverket till den tekniska utvecklingen är satta ur spel. Detta kan leda till att utvecklingen av bättre bränslen upphör.

Rätt utformade klassningskriterier gör att dessa drivmedel kan klassas som miljöklass 1 med åtföljande påverkan på priset. Det skulle skapa en naturlig marknad för dessa miljövänliga drivmedel. Miljöklassningssystemet bör också utökas till att omfatta eldningsolja. Introduktionen av ett gemensamt europeiskt system för miljöklassning får inte medföra att den svenska miljöklassningen försvinner. Den svenska miljöklassningen har strängare krav än EU-reglerna, bl.a. när det gäller aromatiska och polyaromatiska kolväten.

Kristdemokraterna föreslår att regeringen snarast återkommer med förslag till lagstiftning som undanröjer skattemässig diskriminering av miljövänliga bränslen.

Kristdemokraterna föreslår att anslaget 34:5 *Miljöforskning* ökar med 30 miljoner kronor som skall användas till forskning kring trafikens miljöproblem, bl.a. alternativa bränslen.

Fel! Okänt namn på

7.3 Tvåtakt – i otakt med miljön

Tvåtaktsmotorn som drivs med bensin eller diesel är den mest miljöskadliga förbränningsmotorn. Omkring 25–30 procent av bränslet släpps ut oförbränt med avgaserna.

Det finns ett stort antal tvåtaktsmotorer i Sverige. Beräkningar visar att dessa varje år släpper ut totalt ca 50 000 ton koloxid, ca 500 ton kväveoxider och ca 10 000 ton kolväten. Dessutom tillkommer utsläppen från utombordare, handhållna trädgårdsredskap, mopeder och andra maskiner med tvåtaktsmotorer. En halvtimmes gräsklippning t.ex. ger lika stora kolväteutsläpp som tio mils stadskörning med en genomsnittsbil.

Med hänsyn till vatten och luft måste gamla tvåtaktsmotorer i snabb takt fasas ut och bytas till en miljövänligare motor. Sedan 1989 arbetar Nordiska ministerrådet med frivillig och positiv miljömärkning i Norden. Syftet är att stimulera en produktutveckling som tar hänsyn till miljön. De kriterier som skall gälla fastslås efter bedömning av miljöbelastningen under produkternas hela livscykel. I Sverige är det SIS Miljömärkning AB som arbetar med att miljömärka (Svanenmärkning) olika produkter. SIS har, sedan år 1997, kriterier och licenser för gräsklippare. Kriterier finns också för arbetsmaskiner för park och trädgård samt utombordsmotorer. För närvarande är det endast för gräsklippare som några företag har beviljats licens för Svanenmärkning. År 2004 var endast 6–7 procent av de sålda gräsklipparna miljömärkta. (Källor: SIS Miljömärkning, konsult och branschservice, Klippo). De knappa resultaten visar på att det finns ett behov av en skärpt lagstiftning mot tvåtaktsmotorer. Regeringen bör överväga införandet av ett förbud mot nyförsäljning av motorer för båtmotorer, arbetsmaskiner och trädgårdsredskap som inte klarar de uppsatta kriterier för emissioner som SIS ställt upp.

Ett införande av en skrotningspremie för äldre båtmotorer och gräsklippare skulle vara en effektiv miljöförbättrande åtgärd som på kort tid miljömässigt skulle löna sig. Detta bör ges regeringen till känna.

7.4 Ökade befogenheter för kommunerna

Miljömålsrådets uppföljning visar att minskningen av halterna av kvävedioxid i luft har avstannat. Framför allt i städerna krävs kraftfulla åtgärder. För att lösa detta och liknande miljöproblem förknippade med avgaser i stadsluften krävs kraftfulla åtgärder på lokal nivå. Kristdemokraterna föreslår att det skall bli möjligt för kommunerna att ta ut miljödifferenterade trängselskatter. Kommunernas möjligheter att genom stadsplanering motverka behovet av och komfortfördelarna med att använda bil bör stärkas, förslagsvis genom uppdateringar av plan- och bygglagen.

Luftföroreningar från småskalig vedeldning är lokalt ett miljö- och hälso- problem. Kommunerna bör ges möjlighet att ställa utsläppskrav inom olika delar av kommunen. Exempelvis kan kravet vara att icke miljögodkända pannor skall bytas ut. Idag får regeringen, eller den myndighet eller kommun som regeringen bestämmer, fastställa åtgärdsprogram om det behövs för att

en miljö kvalitetsnorm skall kunna uppfyllas. Programmet får omfatta all verksamhet och alla åtgärder som kan påverka möjligheten att uppfylla föreskrivna miljö kvalitetsnormer. Ett sådant åtgärdsprogram är emellertid en omfattande process och hittills har endast ett fåtal åtgärdsprogram fastställts. Kristdemokraterna anser att det behövs ett större svängrum för kommunerna att utan inblandning av centralregeringen kunna fatta beslut om specifika lokala miljöproblem. Omfattande småskalig vedeldning inom ett begränsat område skulle kunna vara ett sådant exempel. Kristdemokraterna föreslår att regeringen lägger fram förslag till lagändring som ökar kommunernas befogenhet att ställa lokala miljökrav på utsläpp till luften.

Kommunerna kan bidra till ökad andel resande med kollektivtrafik genom att utveckla trafikinformation kring kollektivtrafiken och genom att planera bostadsbebyggelse och transportleder så att kollektivt resande underlättas. Genom att ge olika förmåner, exempelvis fri parkering för miljöbilar och att installera eluttag för motorvärmare, kan kommunerna på olika sätt skapa incitament för att använda mindre miljöstörande personfordon.

7.5 Internationella åtgärder

En hel del föreningar, framför allt marknära ozon, kommer också från andra länder med vinden in i landet. Detta påminner oss om luftföreningarnas gränsöverskridande karaktär och om behovet av överstatligt samarbete.

När partiklar omnämns i miljöhanseende, avses i huvudsak förbränningspartiklar som uppstår vid eldning eller i trafik. I trafiken blandas de med partiklar från slitage av vägbanor, däck, bromsar och friktionsmaterial. Man har länge känt till att större partiklar retar luftvägarna och kan ge cancer. Avgasrening med hjälp av katalysatorer och partikelfilter kan kraftigt minska utsläpp av stora partiklar, men utsläpp av små partiklar, mindre än 2,5 mikrometer, låter sig inte hejdas av filter. På grund av att partiklarna är så små kan de troligen direkt passera in i de minsta blodkärlen och misstänks ge upphov till hjärt-kärlsjukdomar. För att minska den totala mängden partiklar är det därför viktigt att inte bara satsa på bättre rening utan också på bättre bränslen. Svavelfri bensin och diesel medför bättre möjligheter till efterbehandling av avgaserna. Partikelspridning från fordonsdäck och bromsar måste också minimeras.

Det är uppenbart att partiklar orsakar allvarliga effekter på människors hälsa och att arbetet med att nå acceptabla nivåer bör påskyndas. De ultrafina partiklarna (PM_{0,1}) står för en stor del av den negativa hälsopåverkan från luftföreningar, men halten av dessa partiklar återspeglas inte på ett bra sätt i mätten på PM₁₀ och PM_{2,5}. Problemet med PM_{0,1} måste uppmärksammas när åtgärder för att minska partikelhalten vidtas.

Fel! Okänt namn på

7.6 Handel med utsläppsrätter för annat än växthusgaser

I bl.a. USA, Storbritannien och Nederländerna finns handel med utsläppsrätter för andra ämnen än växthusgaser, t.ex. svaveldioxid och kväveoxider. Liknande handelssystem borde även prövas i Sverige. Kristdemokraterna föreslår att en utredning tillsätts för att ge förslag på hur ett handelssystem med utsläppsrätter kan utformas i Sverige.

8 Försurning

Försurning av mark och vatten beror på utsläpp av svavel och kväveföreningar som framför allt kommer från transportsektorn, industrin, energiproduktion, arbetsmaskiner och jordbruket.

Förutom utsläppsminskningar inom industrin och energisektorn m.m., krävs omfattande kalkning för att minska den befintliga försurningen. För närvarande kalkas de svenska insjöarna av länsstyrelserna med anslag från Naturvårdsverket. De mindre sjöarna och vattendragen samt skogsmarken har dock länge varit förbisedda. En långsiktig strategi för sjöar och vattendrag bör omfatta mer än bara åtgärder direkt i sjöarna eftersom försurningen bl.a. är en följd av att omgivande marker försurats. Enbart kalkning av sjöar och våtmarker ger ingen varaktig effekt.

Genom att kalka eller återföra aska till skogsmarken kan man få långsiktiga, positiva effekter. Vi har tidigare kritiserat att det varit svårt att utläsa ur regeringens budgetförslag hur mycket pengar som anslås till kalkning. Vi har därför yrkat på att kalkning skall redovisas separat. Skogskalkning bör inledningsvis tas med som ett nytt anslag. Så småningom bör hela den samlade kalkningsinsatsen sammanföras till ett gemensamt anslag, eftersom en strategi med sammanslagen sjö- och skogskalkning kan komma att minska resursbehovet totalt sett. Idén med de samordnade åtgärderna är att man samtidigt kan motverka ytvattenförsurning, markförsurning och risken för näringsobalans i skogen, dvs. lägga en grund för uthålliga ekosystem i skog- och vattenmiljö.

I projekt Nissadalen och Lygnernprojektet har skogsvårdsstyrelsen, länsstyrelsen och kommuner utvecklat denna nya åtgärdsstrategi i två unika försöksprojekt. Försöken uppvisar lovande resultat och efter närmare fyrtio års frånvaro reproducerar sig nu öringen utan problem i tillrinnande vatten till Nissan. Resultatet av försöket i Nissadalen redovisas i Skogsstyrelsens rapport 4/2003. De uppföljande undersökningarna visade på en snabb och mycket tydlig förändring av vattenkemin i samtliga avrinningsområden där såväl ut- som inströmningsområdena behandlats. Slutsatsen är att ren fastmarks-spridning av kalk och vedaska kan genomföras utan att det medför negativa effekter på markvegetationen. Behandlingen bidrar till ökat pH och minskad halt oorganiskt aluminium i avrinnande vatten samtidigt som den landlevande molluskfaunan blir rikare. Befarade negativa effekter i form av nitratläckning uteblev.

En nyupptäckt positiv effekt av skogsmarkskalkningen är att halten giftigt aluminium minskar i marken. De positiva effekterna av skogsmarkskalkning är nu så väl dokumenterade att det är dags att inleda en reguljär verksamhet i stor skala för att engångsbehandla den mest försurade fastmarken i Sverige. Skogsstyrelsen har utarbetat ett åtgärdsprogram för bl.a. skogsmarkskalkning, "Åtgärder mot markförsurning och för ett uthålligt brukande av skogsmarken". Programmet låg färdigt redan i augusti 2001, men medel för att genomföra programmet har inte beviljats förrän i 2005 års budget och då med ett alltför lågt belopp.

Kristdemokraterna föreslår att Skogsstyrelsens åtgärdsprogram skall genomföras under en 15-årsperiod, vilket bedöms kosta ca 30 miljoner kronor årligen. Sverige bör även försöka nå en finansiering av dessa åtgärder från EU:s fonder. Kristdemokraterna föreslår att 30 miljoner kronor per år under en 15-årsperiod skall gå till ett nytt anslag för skogsmarkskalkning.

Kalkningsverksamheten behöver anpassas till en förändrad geografisk belastningssituation. Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att intensifiera kalkningsinsatserna i de områden där man ännu inte märkt något brott i trenden mot ökad försurning. Detta bör ges regeringen till känna.

9 Kemikalier och miljögifter

Kemikaliesamhället omger oss alla och skapar hos många en känsla av maktlöshet inför de mer eller mindre kända risker vi utsätts för i vardagen. Kemikalier har bidragit till vårt välbefinnande men nu vållar de hälso- och miljöproblem. Den stora okunskapen om kemiska ämnens förekomst i varor utgör grundläggande problem i arbetet för en giftfri miljö. I Sverige förekommer drygt 11 000 ämnen i de ca 60 000 kemiska produkter som tillverkas i, eller importeras till, landet.

9.1 EU:s gemensamma kemikaliepolitik

Arbetet med EU:s gemensamma kemikaliepolitik, Registration, Evaluation, Authorisation and Restrictions of Chemicals (REACH), började som ett tämligen ambitiöst projekt, men förslaget har under beslutsprocessens gång blivit alltmer urvattnat. Kristdemokraterna motsätter sig de nedtrappade miljöambitioner som gjorts i kommissionens senaste kompromissförslag (september 2005). Särskilt oroas vi över att kraven på testning av nya ämnen kommer att sänkas drastiskt med REACH-förslaget. Vad gäller krav på nya ämnen skulle EU riskera att hamna i den internationella gårdsgårdsserien, långt efter bl.a. USA och Japan.

Ett utkast till förslag på gemensam kemikaliepolitik har under år 2003 varit ute på remiss, varvid bl.a. Kristdemokraterna lämnat synpunkter. Kristdemokraterna i Sverige påpekade bl.a. att förslaget tydligare bör klargöra att de kemikalier som inte uppfyller kraven för registrering skall bli förbjudna.

Fel! Okänt namn på

Kristdemokraterna anser vidare att substitutionsprincipen skall följas så att inga kemikalier godkänns om det finns lika bra, mindre farliga alternativ. De testmetoder för djurförsök som anvisas i REACH skall vara vetenskapligt utvärderade och erkända av OECD:s riktlinjer för djurförsök. Det är angeläget att den databas som skall skapas för registrering av kemikalierna är öppen för alla företag som är skyldiga att utvärdera riskerna med sina kemikalier. Detta för att minimera onödig användning av djurförsök. Det är viktigt att producenterna får information om hur de kan få tag på existerande data om de ämnen de blir skyldiga att testa enligt reglerna i REACH. Även de producenter som producerar mindre än 1 ton per år av en kemikalie bör få tillgång till databasen, vilket de ej skulle få enligt utkastet. För att ytterligare minska användningen av djurförsök måste information om alternativa metoder för testning av kemikalier göras tillgänglig för alla producenter. Samtliga producenter bör vara skyldiga att redovisa samtliga testresultat på Internet. Kristdemokraterna ställer sig också bakom den svenska positionen att det skall finnas tydliga krav på att alla särskilt farliga ämnen, även lågvolykmemikalier, skall registreras.

Utvecklingen av nya testmetoder går snabbt framåt. Inom ett fåtal år beräknas många av de test som idag kräver djurförsök kunna ersättas med mer tillförlitliga test som ej involverar djur. Samtidigt ökar testmetodernas överensstämmelse med de verkliga effekterna på människan. Kristdemokraterna föreslår att REACH inte skall ange tvingande regler om vilka testmetoder som skall användas. I stället bör lagstiftningen ange teststrategier som är öppna för att nya och bättre testmetoder kan etableras under processens gång. I synnerhet bör inte lagtexten ange tvingande regler om att djurförsök måste användas. I arbetet med REACH bör Sverige driva att de tidsgränser som finns med i nuvarande förslag skall vara deadlines för när producenterna skall lämna in alla sina tillgängliga data. Dessa skall senare kunna kompletteras med mer tillförlitliga testresultat när nya testmetoder utvecklats. De substanser där kompletterande data behövs skall bli tillfälligt registrerade och få ett sista datum för när kompletterande resultat skall redovisas för att substansen skall få fortsätta att vara registrerad.

Storbritannien och Ungern har föreslagit att det skall införas krav på att det endast skall ske *en* registrering per ämne. Företagen skulle tvingas samarbeta fullt ut med varandra för att ta del av varandras data. Detta förslag skulle avsevärt minska mängden djurförsök. Kristdemokraterna anser att Sverige skall stödja detta förslag.

Europaparlamentets första behandling av REACH har inletts denna höst. Parlamentets utskott för inre marknad och utskottet för konkurrens har urvattnat förslaget ytterligare. Till yttermera visso har kommissionen i slutet av september överrumplande kommit med nya förslag på ytterligare försämringar. Kommissionens förslag innebär bl.a. nya drastiskt sänkta datakrav för lågvolymsämnen och nya omfattande möjligheter till undantag från datakraven för ämnen över 10 ton per år, inklusive OECD:s datakrav för högvolymsämnen. I oktober kommer REACH att behandlas i ministerråden för miljö och näringsliv. I november väntas Europaparlamentet hålla en omröstning om förslaget.

Kristdemokraterna vill understryka vikten av att från svensk sida agera såväl i Europaparlamentet som i ministerrådet. Det gäller både att motsätta sig de försämringar som gjorts sedan remissomgången och att verka för de förbättringar som här nämnts.

Kristdemokraterna föreslår därför att riksdagen tillkännager för regeringen vad som ovan sagts om förändringar i förslaget till REACH.

Utvecklingen av EU-institutionernas arbete med REACH de senaste åren ger dock anledning att befara att REACH-projektet blir otillräckligt för att på ett acceptabelt sätt hantera problemen med gifter i miljön. Det behövs en beredskap för hur arbetet med gemensamma åtgärder mot giftspredning i havet skall gå vidare när REACH befunnits svika de förhoppningar som tidigare knutits till detta EU-initiativ. Detta bör ges regeringen till känna.

9.2 Sanering och återställning av förorenade områden

Till följd av industriell verksamhet är idag bl.a. ett stort antal sjöar, vikar, öar och markområden i Sverige förorenade av olika miljögifter såsom PCB, kvicksilver och kadmium. Dessa förorenade områden tjänar som källor för miljögifternas spridning till omgivningen. För att kunna uppfylla miljökvalitetsmålet ”Giftfri miljö” är det nödvändigt att dessa giftkällor elimineras genom att de förorenade områdena genomgår en grundlig sanering. Enligt Miljömålsrådets årsrapport ”Miljömålen – när vi delmålen?” är ”Giftfri miljö” ett av de miljömål som det i dagsläget bedöms vara svårast att kunna uppfylla.

Enligt budgetpropositionen har kostnaderna för sanering av dessa områden visat sig bli större än man tidigare antagit. De enorma kostnader som skulle krävas för att sanera alla områden i de två högsta riskklasserna manar till eftertanke och en tydligare avvägning mellan nyttan och kostnaden. Temporära lösningar som inneslutning och åtgärder för att hindra läckage till grundvatten måste vägas mot samhällskostnaden för en totalsanering. Även om målet fortfarande skall vara att på sikt sanera även dessa.

Kommunerna har en stor del i arbetet med förorenade områden, de ekonomiska förutsättningarna för en kommun att genomföra saneringar där de själva är huvudman blir ofta en bromskloss. 10 procent av ett efterbehandlingsprojekts totalkostnad skall idag finansieras av den kommunala huvudmannen. I praktiken förhandlas det kommunala bidraget ofta ner, men regeln uppfattas ändå ofta av kommunerna som en negativ bieffekt av det kommunala huvudmannskapet och en bromskloss i systemet. Därför föreslår Kristdemokraterna att denna s.k. 10-procentsregel avskaffas. Detta bör ges regeringen till känna.

Kristdemokraterna anser att saneringsarbetet skall bedrivas med full kraft och anvisar därför 40 miljoner kronor mer än regeringen till anslaget 34:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*.

Fel! Okänt namn på

9.3 Kvicksilver

Sverige har hittills varit framgångsrikt i arbetet med att fasa ut användningen av kvicksilver och ligger långt fram i en internationell jämförelse. Kemikalieinspektionen (KemI) lämnade den 30 juni år 2004 utredningen ”Kvicksilver – utredning om ett generellt nationellt förbud” till regeringen. Förslaget innebär att kvicksilver eller varor som innehåller kvicksilver inte får säljas på den svenska marknaden eller yrkesmässigt föras ut ur landet. Kemikalieinspektionen föreslår också att avfall som innehåller kvicksilver inte får föras ut ur landet. Kvicksilverhaltiga varor som redan finns på marknaden eller är i bruk kommer enligt förslaget att få fortsätta att användas. För vissa användningar föreslås tidsbegränsade undantag för att ge tid för utveckling och övergång till alternativ.

KemI:s förslag skulle bl.a. innebära att det omdebatterade amalgamet försvinner ur tandvården. Det finns andra miljömässigt bättre material som fyller den vanliga tandvårdens behov.

I regeringens miljömålsproposition (2004/05:150) föreslås att kvicksilver i nyproducerade varor skall förbjudas fr.o.m. år 2007. För att undvika miljöskador av kvicksilver anges dock i propositionen att kvicksilver skall hanteras så att det inte läcker ut i miljön. Några metoder för detta anvisas inte. Miljöförvaltningen i Stockholm har de senaste åren publicerat flera vetenskapliga rapporter som visar att den största andelen av kvicksilver i avloppsslammet fortfarande kommer från tandvården. Detta kommer rimligtvis att fortsätta även efter ett kvicksilverförbud i nya varor.

Enligt tidningen Kemivärlden (3/2005) förekommer en omfattande otillåten export av svenskt kvicksilver. Tidningen visar också på planer för ytdeponi av kvicksilver samtidigt som regering och riksdag fattat beslut om djupförvar. De överträdelse mot reglerna om utförsel av kvicksilver och deponiförbudet som idag sker måste stoppas. Detta bör ges regeringen till känna.

9.4 Bromerade flamskyddsmedel

Bromerade flamskyddsmedel används för att förhindra att brand uppkommer i produkter som plast, gummi, textilier och elektroniskt material. Enligt Räddningsverket finns idag fullgoda ersättningsmedel till dessa. Bromerade flamskyddsmedel sprids både vid tillverkning, användning och i avfallsledet. De är svåra att bryta ned och påträffas därför högst upp i näringskedjan, där människan befinner sig. Vi får i oss bromerade flamskyddsmedel genom hudkontakt, inandning och framför allt genom det vi äter. Höga halter har bl.a. hittats i fisk, men de finns även i bl.a. ost och smör.

Bromerade flamskyddsmedel påverkar levern och kan ge hormonella skador hos människor. Vissa forskningsresultat visar också att de kan ge upphov till olika typer av cancer. Halterna av bromerade flamskyddsmedel i bröstmjölk ökar. Som en jämförelse har förbud mot PCB och DDT inneburit att halterna av dessa miljögifter har minskat i bröstmjölk, vilket visar att förbud är verkningsfulla. EU har beslutat om utfasning av de farligaste typerna av bromerade flamskyddsmedel, de som innehåller 10, 8 eller 5 bromatomer.

Kemikalieinspektionen (KemI) har fått regeringens uppdrag att undersöka förutsättningarna för ett svenskt förbud mot två av dessa bromerade flamskyddsmedel, nämligen de som kallas HBCDD och TBBP-A. Kristdemokraterna anser dock att alla bromerade flamskyddsmedel skall förbjudas. Detta bör ges regeringen till känna.

9.5 PFOS och besläktade ämnen

Fluorerade ämnen, s.k. PFOS (Perfluoroktansulfonsyra) och deras derivat används som ytaktivt ämne i ytbehandlingsprodukter till mattor, textilier, läder etc., till behandling av papper och matförpackningar och till vissa specialområden som insektsbekämpning och brandsläckning. PFOS bryts ned mycket långsamt i naturen. Liksom PCB, DDT och andra organiska miljögifter anrikas det i djur och människor.

Det senaste (september 2005) larmet om de farliga ämnena PFOA och FTOH i bl.a. annat omslagspapper till hamburgare visar på de hälsorisker vi utsätter oss för när de kemikalier som ingår i våra vardagsnära produkter inte har testats ordentligt innan de släpps ut på marknaden. Larmet understryker hur viktigt det är med en fungerande gemensam kemikaliepolitik inom EU.

Inom EU pågår ett arbete med att ta fram en riskhanteringsstrategi för PFOS och sådana substanser som kan brytas ner till detta ämne. I USA krävs tillstånd från Miljöskyddsmyndigheten för att få tillverka eller importera ämnet. PFOS är persistent, bioackumulativt och toxiskt vid försök med däggdjur. Det finns än så länge få studier av dessa ämnen vad gäller skador på människor. Det är viktigt att forskningen runt PFOS fortsätter och intensifieras samt att särskild försiktighet iakttas tills större kunskap finns på området, vilket förhoppningsvis kommer i samband med implementeringen av REACH. Sverige har nominerat PFOS som kandidat att läggas till det s.k. POP-protokollet, under konventionen om långväga gränsöverskridande föroreningar.

9.6 Läkemedel

Även läkemedel inverkar negativt på miljön och det finns i dag ingen metod för reningsverken att sortera ut läkemedel. Många läkemedel lämnar därför reningsverken i aktiv form. Man vet att läkemedlen är ett stort miljöproblem som ger negativa effekter på både människor och djur, t.ex. har fisk påvisats byta kön efter att ha utsatts för hormoner som har gått igenom reningsverkens processer. Apoteket har nu ingått en frivillig överenskommelse med kommunerna om att ta emot överblivna läkemedel och kanyler. Detta är ett positivt steg i rätt riktning. Information borde gå ut i större omfattning, t.ex. måste Apoteket bättre informera om läkemedlen ur ett miljöperspektiv och att Apoteket tar hand om överblivna läkemedel. Det borde även finnas information i FASS om detta. I dagsläget är denna information mycket knapphändig. Det behövs omedelbara åtgärder för att förbättra informationen till allmänheten.

Fel! Okänt namn på

Regeringen bör utarbeta en konkret strategi för att ta hand om läkemedelsresor, byggd på tillgänglig kunskap.

9.7 Växtskyddsmedel

Den 3 oktober år 2003 godkände EU det mycket giftiga ogräsmedlet paraquat, som varit förbjudet i Sverige sedan 1983. Beslutet att godkänna medlet inom EU fattades av kommittén för livsmedelskedjan och djurskydd. Beslutet kritiseras hårt av Naturskyddsföreningen, som anser att förtroendet för EU:s kemikaliepolitik skadas. Inom miljörörelsen och jordbruksnäringen finns en oro för att paraquat nu kommer att börja användas i Sverige.

Paraquat är akut giftigt och har orsakat många dödsfall framför allt i tredje världen. Det räcker att man får det på huden för att lungorna skall skadas. Om man får det i sig tar det bara några veckor innan man dör. Paraquat bryts också ned långsamt och kan därför ansamlas i jorden där det kan ge långvariga negativa effekter vid läckage till vattenmiljöer och på vilda däggdjur. Kristdemokraterna har i riksdagen ifrågasatt EU:s godkännande av paraquat. Våren 2004 beslöt Sverige att föra en ogiltighetstalan i EG-domstolen mot godkännandet av paraquat.

Bekämpningsmedel omfattas inte av REACH. I samband med revideringen av växtskyddsmedelsdirektivet (91/414/EG) anser Kristdemokraterna att det är angeläget att Sverige med kraft driver uppfattningen att substitutionsprincipen och försiktighetsprincipen skall tillämpas och att tydliga kriterier skall sättas upp för vilka ämnen som inte blir tillåtna. Kristdemokraterna anser bland annat att ämnen som är carcinogena, mutagena och reproduktionsstörande liksom ämnen som är persistenta, bioackumulerbara och gentoxiska inte alls bör tillåtas bl.a. bekämpningsmedel inom EU. Detta bör ges regeringen till känna.

10 Ozonskiktet

Ozonskiktet i jordens stratosfär fångar upp stora delar av inkommande ultraviolett (UV) strålning. UV-strålning är skadligt för både växter och djur genom att det bl.a. kan påverka DNA. Genom användningen av olika ozonnedbrytande ämnen har det ozonskikt som skyddar mot UV-strålningen tunnats ut. De fyra mest effektiva och ozonnedbrytande ämnena är:

- Klorfluorkarboner (CFC), används bl.a. i kylanläggningar, kemtvättar, vid tillverkning av skumplast och som drivgas i sprejburkar.
- HCFC-föreningar, används nu som ersättning för CFC eftersom de har liknande egenskaper men kortare livslängd i atmosfären. HCFC har ungefär 1/5 av CFC:s nedbrytningskapacitet.
- Haloner, bromhaltiga karbonföreningar som bl.a. används i brandsläckare.

- Koltetraklorid och metylkloroform, används som lösningsmedel inom industrin.

Montrealprotokollet, som kom till stånd 1987 är en internationell överenskommelse om åtgärder till skydd för ozonskiktet. Det omfattade en målsättning om en halvering av produktion och konsumtion av de fem viktigaste CFC-föreningarna (freoner) samt en frysning av tre typer av haloner. I London reviderades protokollet 1990 och kom även att omfatta 1,1,1-triklorethan, koltetraklorid och andra CFC-föreningar. Genom ytterligare en revidering i Köpenhamn 1992 tillkom HCFC, HBFC och metylbromid.

Inte förrän under senare delen av detta århundrade beräknas halterna av ozonnedbrytande ämnen att sjunka under den nivå som rådde då man i mitten av 1970-talet upptäckte ozonhålet över Antarktis. Kunskapen om dessa ämnen kännetecknas dock av stor osäkerhet och nya scenarier förutspås hela tiden. I Sverige har avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen fungerat bra. För att miljömålet skall kunna nås behöver dock ytterligare åtgärder vidtas. Det behövs därför fortsatt kraftfulla insatser i det internationella arbetet. Sverige bör vara aktivt drivande i förhandlingarna om Montrealprotokollet. Forskare bedömer att man tidigast år 2020 kommer att kunna se en återhämtning av ozonskiktet över Europa.

11 Säker strålmiljö

11.1 Radioaktivt avfall från kärnteknisk verksamhet

Konkreta avvecklingsåtgärder av de kärnkraftsanläggningar som tagits ur drift måste dröja tills det finns anläggningar i drift för att ta hand om det högaktiva avfallet.

Utredningen SOU 2003:100 föreslår att 6 § kärntekniklagen tas bort eftersom den tolkas som om all forskning, dvs. även säkerhets- och strålskyddsmotiverad, är förbjuden. Kristdemokraterna stöder det förslaget, vilket framgår av motionen för utgiftsområde 21 Energi. Förhoppningar finns exempelvis om att en utveckling av transmutationstekniken kan minska mängden och farligheten hos det radioaktiva avfallet från dagens kärnkraftsanläggningar. Samtidigt skulle ny energi kunna utvinnas.

Forskningen kring nya sätt att ta hand om det radioaktiva avfallet från kärnkraftverken får inte inverka negativt på det arbete som bedrivs med att finna en lämplig plats för djupförvar av det utbrända kärnbränslet. Olika vägar att lösa avfallsproblemet måste utvecklas parallellt.

Fel! Okänt namn på

11.2 Radioaktivt avfall från icke kärnteknisk verksamhet

I december 2003 presenterades utredningen SOU 2003:122 *Radioaktivt avfall i säkra händer*, som behandlar omhändertagandet av radioaktivt avfall från icke kärnteknisk verksamhet. Kristdemokraterna ansluter sig till principen om producentansvar även för radioaktivt avfall. Allt radioaktivt avfall, utom sådant som friklassats, bör insamlas och omhändertas. Problemet med radioaktivt avfall skall inte skjutas över till kommande generationer. Det radioaktiva avfallet bör slutförvaras av SKB tillsammans med avfallet från kärnteknisk verksamhet. Anslaget för sanering och omhändertagande av farligt avfall bör i förekommande fall utnyttjas för sanering av radioaktivt kontaminerade områden.

Kristdemokraterna föreslår att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning utifrån utredningens förslag.

11.3 Icke-joniserande strålning

Riskerna kring strålning från mobiltelefoner har debatterats under en längre tid. Nya forskningsrön påverkar ofta debatten och dessa rön kan ibland vara svårtolkade. Rapporter om strålningens påverkan på cellulär nivå samt kring påverkan av blod-hjärnbarriären är oroande. Detta visar på att kunskapsnivån kring riskerna med mobiltelefoni ännu inte är på den nivå som vore önskvärt. Behovet av ytterligare forskning både i Sverige och internationellt är därför uppenbart. Sverige måste ha forskarkompetens för att kunna både ingå i och utvärdera den internationella forskningen. Viktiga frågor förutom olika strålningskällors påverkan på biologiska system är vilka faktorer som det bör uppställas gränsvärden för. Vetenskapsrådet har konstaterat att det i Sverige finns exempel på stark forskning inom området.

Forskningsinstitutet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) har i rapporten "Elöverkänslighet och andra effekter av elektromagnetiska fält" (2005) analyserat relevant forskning kring de elektromagnetiska fältens påverkan på människan. Det finns forskningsresultat som tyder på att användandet av mobiltelefon skulle kunna påverka risken för hörselnervstumör. Rapporten betonar också vikten av en stark svensk forskning på området. Detta är inte minst nödvändigt för att uppfylla EU:s direktiv för yrkesexponering av elektromagnetiska fält (2004/40/EG), som ställer stora krav på dosimetrisk kompetens i medlemsländerna. Rapportförfattarna menar att det vore en fördel om någon av de statliga forskningsfinansiärerna fick ett särskilt ansvar för området.

Osäkerheten i kunskapsläget leder också fram till att man måste tillämpa grundläggande försiktighetsprinciper och framför allt kombinera detta med en relevant konsumentinformation. Det borde finnas krav på information till konsumenterna från producenter och återförsäljare om att det finns en riskdebatt vad avser mobiltelefoner samt en rekommendation om hur man kan minimera exponeringsrisken, t.ex. genom att använda handsfree. Det är också

särskilt viktigt att man beaktar hur information når ut till barn och ungdomar. Regeringen borde säkerställa att den diskussion som SSI aviserat att man skall ta upp med branschen om hur informationen når konsumenterna leder fram till snabba åtgärder. Konsumenterna bör ha rätt till tillgänglig information vad avser säkerhet beträffande enskilda telefoner, och det borde vara möjligt att bransch och konsumentintresse kan enas om ett frivilligt märkningssystem som tillfredsställer detta behov. Det finns redan i dag goda exempel på hur en sådan märkning skulle kunna utformas, t.ex. via TCO kvalitets- och säkerhetsmärkning av telefoner.

Det som här sagts om strålning från mobiltelefoner bör ges regeringen till känna.

12 Ingen övergödning

Våra hav och kustnära områden övergöds på grund av kväve- och fosfortillförsel. Utsläppen av ammoniak och kväveoxider har trots restriktioner ökat. Övergången till katalysatorbilar har minskat kväveoxidutsläppen men har samtidigt inneburit att ammoniakutsläppen ökat med 30 procent. Kring Östersjön krävs intensifierade internationella insatser. Havets återhämtningstid är lång.

Det är nödvändigt att stärka det internationella arbetet med näringsutsläpp från industrin och kommunala och enskilda avlopp runt om Östersjön. Det räcker inte med att ha en hög ambitionsnivå längre, nu krävs det kraftfulla direkta insatser för att lyckas. Våtmarker har en stor betydelse då de hindrar övergödande ämnen att nå känsliga sjöar och hav. Denna möjlighet att hindra övergödning har dessvärre försummats under en lång följd av år.

EU:s landbygdsprogram kan spela en väsentlig roll när det gäller att förhindra näringsläckage från jordbruket, t.ex. i form av anläggning av kantzoner och fånggrödor. Det är i sammanhanget viktigt att framhålla betydelsen av att Sverige fullt ut utnyttjar de möjligheter som EU-stöden ger och att vi ställer upp med maximal nationell medfinansiering.

Vidare föreslog Havsmiljökommissionen att spridning av flytgödsel från djuren på hösten till höstsäd skall minskas. Arbeta med att minska användningen av flytgödsel pågår inom ramen för den rådgivning som Jordbruksverket ger, men inga myndighetsföreskrifter har gjorts. Bland forskare råder delade meningar om flytgödslets effekter. Frågan bör analyseras närmare, det är fem år sedan Jordbruksverket senast studerade detta.

Naturvårdsverket har låtit en expertgrupp av fem av världens främsta forskare utreda underlaget till den svenska åtgärdsstrategin mot övergödning. Expertgruppen menar att åtgärderna varit alltför fokuserade på kväveminskning och att kraftiga minskningar av fosforutsläppen nu måste göras. Experterna hävdar att det är nödvändigt att samtidigt minska tillförseln av fosfor om även kvävereduktion skall kunna ge positiva effekter.

I Sverige är kväveutsläppen från sjöfarten mindre än på många andra håll, tack vare miljödifferenterade farleds- och hamnavgifter. För att öka den

Fel! Okänt namn på

ekonomiska miljöstyrningen bör regeringen låta utreda införandet av ett system med handel med utsläppsrätter för övergödande ämnen som sprids till havet.

13 Levande sjöar och vattendrag

Kristdemokraternas vision är att vattendragen åter skall bli miljöer för vandrande fiskarter som lax, laxöring och ål. Vi vill understryka den brist på strömmande vatten som i dag råder. Många arter som är beroende av biotopen strömmande vatten återfinns bland hotade arter. I flertalet större vattendrag spärrar fördämningar för vattenkraft vägen för lax och öring. Gamla dammar och rester från flottningsperioden utgör dessutom stora miljöhinder som måste undanröjas. Här finns även konflikten mellan hur kulturvärden och naturvärden skall värderas.

Naturlaxen är hotad och bl.a. den stora siljansöringen är snart utrotad. Omfattande åtgärder när det gäller att undanröja olika typer av vandringshinder krävs för att nå målen. Kostnaderna för en miljöanpassning av vattenkraften är avsevärda och sannolikt underskattade. Skall målen nås är det angeläget att alla parter som på något sätt nyttjar resursen strömmande vatten mer aktivt tar sitt ansvar och blir delaktiga i en sådan process.

Vattenkraftregleringen har medfört att det på vissa ställen inte finns någon fiskväg förbi vattenkraftverken. Även om det finns förbiflöden är det inte ovanligt att fisk skadas vid passagen. Kraftverksinnehavarna är därför i många fall skyldiga att kompensationsodla fisk, som sedan märks och sätts ut nedströms kraftverket.

Enligt Kristdemokraternas mening bör det finnas förbiflöde vid alla kraftverk. Det innebär att de utbyggda älvarna, i de fall det inte redan finns, bör förses med erforderliga laxtrappor och vandringsvägar för ål.

I de fall anordningar för fiskens vandringar inte finns anlagda förutsätter tillkomsten av sådana att den vattendom som reglerar den aktuella vattenkraftanläggningen kan omprövas. Det är synd att Miljöbalkskommitténs direktiv endast omfattade utredning av möjligheterna att ompröva äldre vattendomar med hänsyn till översvämningsrisken, men inte inbegrep omprövning av äldre vattendomar utifrån naturvårdshänsyn och fiskvandring.

Bostadsutskottet (2002/03:BoU3) har uttalat att det finns anledning att se över frågan om hur behovet av förbiflöden i befintliga vattenkraftverk kan tillgodoses och som en del i detta hur ändamålsenliga reglerna för omprövning av vattendomar är i sammanhanget. Bostadsutskottet skriver i sitt betänkande (2004/05:BoU4) att regeringens ambition varit att ge tilläggsdirektiv till Miljöbalkskommittén innan årsskiftet 2004/2005. Detta har ej skett. Det bör därför ankomma på regeringen att snarast ta de initiativ som krävs för att se över möjligheten att ompröva vattendomar. Kristdemokraterna begär att regeringen snarast låter utreda möjligheterna att ompröva äldre vattendomar i syfte att skapa förbifartsvägar för vandringsfisk.

Kristdemokraterna anser att nya intrång inte skall göras i opåverkade vattendrag. Det är dock angeläget med en modernisering och effektivisering av befintlig vattenkraft.

Kristdemokraterna anser att strömmar och vattendrag skall restaureras där uppförda dammar inte längre fyller någon funktion.

13.1 EU:s ramdirektiv för vatten

Det svenska genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten har en avgörande roll för att de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen skall kunna uppnås. Till följd av EU:s ramdirektiv för vatten har fem vattenmyndigheter inrättats. Dessa är knutna till länsstyrelserna i Norrbottens län, Västernorrlands län, Västmanlands län, Kalmar län och Västra Götalands län. Det är fortfarande mycket oklart hur ramdirektivet för vatten och vattenmyndigheterna kommer att fungera i praktiken, särskilt på det lokala planet. Vattenmyndigheternas arbete med vattenmiljöförvaltning och arbetet med att uppnå de vattenknutna miljökvalitetsmålen kompletterar varandra. För att kunna åtgärda övergödningen av våra kuster och hav krävs det dock kraftigare åtgärder än de som vattenmyndigheterna idag har möjlighet att besluta om.

Våra nationella miljökvalitetsmål saknar en formell rättslig status i det svenska rättssystemet. För att miljökvalitetsmål och andra miljömål skall få en sådan status krävs att målen omsätts i rättsligt bindande regler, exempelvis som krav på högsta tillåtna halter av vissa ämnen i vattenmiljön, som i sin tur leder till beslut om utsläpps begränsningar. Detta bör ske genom den nya vattenförvaltningen, där vattenmyndigheterna har bemyndigande att fastställa kvalitetskrav för vattenförekomster inom vattendistriktet. I vattendirektivet är det den faktiska vattenstatusen som sätter ramarna för mänsklig påverkan på vattenresursernas kvalitet.

I och med miljöbalken infördes instrumentet miljökvalitetsnorm även i svensk lag för att därigenom även kunna beakta den samlade effekten som många olika verksamheter har på miljön. Men det är ännu oklart hur miljökvalitetsnormer skall förhålla sig till övriga instrument, som bl.a. tillståndsprövning. De nya vattenmyndigheterna får ansvar för att ta fram åtgärdsprogram och samordna olika myndigheters åtgärder, men deras ansvar och möjligheter att vidta åtgärder för att uppnå och bibehålla en viss miljökvalitetsnorm är svaga och otydligt uttryckta. Speciellt finns det behov av att utveckla instrumentet åtgärdsprogram så att det blir tydligare hur generella krav på miljökvalitet kan omformuleras till precisa krav på förhållningssätt och åtgärder.

Det uppskattas att den allra största delen av föroreningarna i havet kommer med floderna som rinner ut i havet. Därför måste ett tydligt fokus sättas på arbetet med tillrinningsområdena. Därmed bör vattenmyndigheternas arbete och de kommande åtgärdsprogrammen enligt vattendirektivet spela en central roll i den svenska strategin för havsmiljön. Det är av största vikt att vattenmyndigheterna och det fortsatta arbetet med åtgärdsprogrammen får tillräckliga resurser.

Fel! Okänt namn på

Det är viktigt att vattenmyndigheternas styrelser har en allsidig sammansättning. Regeringen skriver visserligen om lokalt deltagande och kontinuerlig dialog, men detta har inte tillämpats vid tillsättningen av vattendelegationerna. Av de totalt 27 ledamöter som regeringen utsett i de fem vattendistrikten är 21 representanter för länsstyrelserna, 4 från universiteten, 1 från ett statligt bolag och 1 företrädare för näringssektorn. Således har utredarens förslag om en allsidig sammansättning i styrelserna inte följts vid förordnandet av vattendelegationerna. Endast i ett av vattendistrikten uppgår antalet ledamöter till 9 och inte i något distrikt har ersättare utsetts. Man kan då undra om regeringen avser att komplettera vattendelegationerna genom att utse företrädare för näringsliv, kommuner, miljöorganisationer och enskilda.

Vattendelegationernas sammansättning är viktigt för att få en helhetssyn på alla aspekter av vattenanvändningen inom avrinningsområdet. Med tanke på att de nya myndigheterna är föranledda av ett EU-direktiv finns särskild anledning att skapa största möjliga legitimitet för vattenmyndigheterna och deras beslut. Vattendirektivets krav på tydlighet talar för att myndigheterna skall ha en självständig ställning, vilket bör föranleda att de inte enbart skall styras av länsstyrelsepersonal.

13.1.1 Medborgarnas delaktighet i åtgärdsprogrammen

Det är viktigt att de som berörs av ett åtgärdsprogram som upprättas i enlighet med vattendirektivet kan delta fullt ut i samrådsprocessen. Eftersom de frågor som berörs av ett förslag till åtgärdsprogram är omfattande och svåra att överblicka kan det ta tid att formulera genomtänkta synpunkter på föreslagna åtgärdsprogram. För exempelvis jord- och skogsbrukare finns det vissa tider på året som kräver särskilt stora arbetsinsatser och då inget annat hinns med. Idag gäller att samrådstiden för ett åtgärdsprogram skall vara två månader. Kristdemokraterna anser att det är en för kort tid och föreslår i stället att samrådstiden skall utökas till sex månader. Detta bör ges regeringen till känna.

13.1.2 Möjligheten att överklaga åtgärdsprogram

I propositionen föreslås inte någon rätt att överklaga vare sig beslut om åtgärdsprogram eller andra myndighetsbeslut i vattenplaneringsprocessen. Besluten under vattenplaneringsprocessen – om karakterisering, fastställande av miljömål, definiering av konstgjorda och kraftigt modifierade sjöar och vattendrag, undantag från miljömålen samt åtgärdsprogram m.m. – kommer att bli indirekt bindande för enskilda. Det betyder att vid de prövningar av enskilda verksamheter som äger rum efter vattenplaneringsprocessen kommer enskilda verksamhetsutövare inte att kunna rubba på de beslut som har fattats av myndigheterna. Detta är otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt. Kristdemokraterna begär därför att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning som innebär att det i miljöbalken bör stadgas om möjlighet att överklaga beslut om åtgärdsprogram eller andra myndighetsbeslut i vattenplaneringsprocessen.

13.1.3 Rätt till ersättning för vattenmiljöåtgärder

Kristdemokraterna anser att det i miljöbalken bör stadgas att ersättning till markägare skall kunna utgå i sådana fall där utebliven ersättning skulle framstå som klart stötande. I enlighet med detta måste miljöbalken kompletteras med en bestämmelse som ger rätt till ersättning för inskränkningar i pågående markanvändning när angelägna enskilda intressen står på spel. Att sådan ersättning beviljas bör begränsas till undantagsfall då en utebliven ersättning skulle vara uppenbart stötande. I första hand torde ersättning bli aktuell när det gäller ersättningar till innehavare av vatteninstallationer i rinnande vattendrag, men ersättning till jord- och skogsbrukare bör ej uteslutas. Kristdemokraterna begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av miljöbalken som innebär att det i miljöbalken stadgas att ersättning till markägare skall kunna utgå i sådana fall där utebliven ersättning skulle framstå som klart stötande.

13.2 Östersjöloxens uppgång i Norrlandsälvarna

En undersökning som utfördes 1995 av Tornedalsrådet pekar på att inkomsterna från laxfisket i Torneälvens vattensystem skulle kunna bli upp till 500 miljoner per år om Torne-, Lainio- och Muonioälvarnas naturresurser utnyttjas fullt ut. Det skulle vara en möjlighet till nya arbetstillfällen i en bygd som uppvisar de högsta arbetslöshetssiffrorna i landet. Umeå universitet har i ett utredningsprojekt "Laxen tillbaka till våra älvar" beräknat att ett fullt utbyggt sportfiske i Norr- och Västerbottens älvar kan omsätta ca 200 miljoner kronor och utgöra underlag för ca 180 helårsarbeten. Som jämförelse kan nämnas att förstahandsvärdet av hela det svenska yrkesfisket efter Östersjölox år 2003 uppgick till 4 miljoner kronor. Kristdemokraterna menar att laxen i dessa stora älvsystem skall kunna reproducera sig fullt ut. Det är framför allt sportfisket i Norrlandsälvarna som skulle gynnas av en sådan utveckling, men även yrkesfisket skulle ha glädje av en större stam av östersjölox.

Ett stort problem för laxen är de fasta fångstredskap som ofta placeras vid älvmynningen. Fasta fångstredskap borde inte tillåtas i älvmynningar. Lagstiftningen behöver bli tydligare på denna punkt.

I de flesta större älvar i Sverige är vattenkraften så utbyggd att det inte längre finns några lämpliga lekområden för lax. I några älvar, exempelvis Klarälven, Ljusnan och Dalälven, finns det dock områden kvar dit laxen skulle kunna släppas upp för att leka. Det bör därför finnas förbiflöden vid de kraftverk som ligger mellan dessa lekområden och havet. Situationen i dagsläget är att det på vissa ställen inte finns någon fiskväg förbi kraftverken. Enligt miljöbalken är kraftverken skyldiga att ha ett vattenförbiflöde på minst 5 procent för att fisken skall kunna vandra.

Fel! Okänt namn på

14 Grundvatten av god kvalitet

Vatten är vårt viktigaste livsmedel. Tillgången är riklig i Sverige. Vi har gott om råvatten. Vattentäkterna är dock fortfarande dåligt skyddade. Många kommuner har inte vederhäftiga vattenförsörjningsplaner. Två tredjedelar av vårt grundvatten är beroende av grusåsar. Grushushållningsplaner måste upprättas, regionalt och nationellt. Vidare behövs en ändring av miljöbalken som innebär att områden som är viktiga för vattenförsörjningen, såsom grundvattenförekomster, ytvatten och viktiga grusområden som kan användas för konstgjord grundvattenbildning, skall kunna anges som riksintresse. Eftersom Miljöbalkskommittén inte lämnar förslag i frågan om riksintressen bör regeringen tillsätta en utredning som explicit kan se just på denna frågeställning. Detta bör ges regeringen till känna. Som riksintresse anges i dag bara områden som är viktiga för anläggningar för vattenförsörjningen.

Det är viktigt att vi skyddar våra vattentäkter från förorening, från både olyckor och urlakning av gifter via mark. Uppsökande verksamhet bör utvecklas för att minska risken att vatten med hög radonhalt utnyttjas som dricksvatten i enskilda brunnar.

Dricksvattnet används även som toalettwater, vilket gör att det blir stora mängder vatten att rena med åtföljande stora mängder slam, som visat sig vara svårt att hantera. Dagvattenledningssystem har stora brister i många kommuner, vilket ökar belastningen på reningsverken. Hanteringen av avloppsvattnet är mycket resurskrävande och av det skälet bör denna användning av vatten minskas.

I Sverige saknas en myndighet som godkänner material som kommer i kontakt med dricksvatten, t.ex. material i rör, ventiler eller material som används som ytbeläggning i cisterner m.m. Det borde finnas krav på typgodkännande av utrustning för dricksvattenhantering. I EU:s dricksvattendirektiv ställs krav på det dricksvatten som levereras till konsumenterna. Direktivets krav har implementerats i den svenska lagstiftningen genom livsmedelsförordningen och i förlängningen genom den av Livsmedelsverket utgivna Dricksvattenkungörelsen (SLV FS1993:35). I denna stipuleras bl.a. "Dricksvatten från allmän anläggning eller förordnandeanläggning skall vara tjänligt när det når konsumenterna". I EU:s byggproduktiv direktiv ställs krav på de produkter som monteras in i byggnader och byggnadsverk (inkl. allmänna vattenförsörjningsanläggningar). Direktivet ställer krav på sådana produkter, bl.a. vad gäller hygien, hälsa och miljö. Det räcker således inte att vattnet fyller alla krav när det lämnar vattenverket, det skall även fylla kraven när det når konsumenten. För att bedöma material i detta avseende krävs kvalificerad sakkunskap. Kristdemokraterna anser att regeringen bör ta initiativ till att skapa ett regelverk för bedömning och godkännande av materials lämplighet för användning i samband med transport av dricksvatten. Detta bör ges regeringen till känna.

15 Hav i balans samt levande kust och skärgård

I Kristdemokraternas motion *Liv och fiske i Östersjön och Västerhavet* ges en närmare redogörelse för Kristdemokraternas politik angående levande hav, kust och skärgård.

16 Myllrande våtmarker

I stora områden av landet har det absoluta flertalet av alla våtmarker försvunnit genom utdikning och andra åtgärder. Åtgärder måste till för att anläggning och återställning av våtmarker skall kunna påskyndas. En faktor som kan vara begränsande i många fall där små markägare är inblandade är kostnader i samband med tillståndsprocessen som bl.a. kräver en omfattande MKB.

Ökad torvbrytning kan utgöra ett problem för möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet *Myllrande våtmarker*. Idag försvinner fler våtmarker än vad som återskapas. Funktionen som filter i naturen kan inte ersättas med rent tekniska åtgärder. Torv återbildas på mycket lång sikt. För att samtliga våtmarksområden i myrskyddsplanen för Sverige skall kunna ha ett långsiktigt skydd senast år 2010 måste säkerställandet av våtmarker prioriteras.

Placeringen och samordningen av olika våtmarksprojekt har hittills varit bristfällig och inte givit maximal effekt vare sig för att gynna biologisk mångfald eller rena växtnäring. Det är mycket angeläget att arbeta strategiskt med planering och information för att öka takten i återställandet och för att uppnå optimal placering. Utvärderingen hittills visar att det är nödvändigt med ökad samordning för att uppnå bättre nytta av tillgängliga medel.

Naturvårdsverket har i uppdrag att redovisa en nationell strategi för skydd och skötsel av våtmarker och sumpskogar senast den 31 december 2005.

17 Levande skogar

Delmål 1 i miljö kvalitetsmålet *Levande skogar* stadgar att 900 000 ha skyddsvärd skogsmark skall undantas från skogsproduktion till år 2010. I och med de frivilliga avsättningarnas storlek kan detta delmål anses vara uppnått. Regeringen menar att av den avsatta marken bör minst 320 000 ha utgöras av naturreservat, 30 000 ha av biotopskydd och 50 000 ha av naturvårdsavtal. Kristdemokraterna, som har en större tilltro till markägarnas kompetens och engagemang, anser att en större andel kan utgöras av naturvårdsavtal och frivilliga avsättningar.

Fel! Okänt namn på

17.1 Nationalparker och naturreservat

Naturvårdsverket svarar för beslut om köp och intrångsersättning för att bevara skogsmark som naturvårdsreservat.

Utredningar och nyckelbiotopsinventering har visat att det finns behov att skydda mer värdefull skogsmark, särskilt i södra Sverige. Kontrollinventeringen av nyckelbiotoperna visar, enligt Skogsstyrelsens definition, att upp emot 800 000 ha kan klassas som nyckelbiotoper. Så mycket som halva den arealen kan vara objekt över 5 ha. Sådana objekt kan skogsvårdsstyrelserna inte följa upp utan det blir då en fråga för länsstyrelserna. I många fall anser länsstyrelserna att objekten inte är tillräckligt värdefulla för att göra dem till reservat. Under åren 1999–2004 har 71 845 ha produktiv skogsmark skyddats genom reservatsbildning.

17.2 Biotopskydd och naturvårdsavtal

Skogsvårdsstyrelsen har ansvaret att peka ut, avgränsa och besluta om biotopskydd på skogsmark enligt 7 kap. 11 § miljöbalken. Skyddet omfattar endast mindre områden av 19 st definierade skogsbiotoper. Skogsvårdsstyrelserna påbörjade arbetet med biotopskydd under budgetåret 1993/94.

Biotopskydd används i första hand i en akut situation där det är uppenbart att den värdefulla biotopen kan komma att avverkas. Medelareal för beslutade biotopskydd är 2,7 ha.

Naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal som tecknas mellan staten genom skogsvårdsstyrelsen och en skogsägare i syfte att bevara och utveckla ett områdes naturvärden. Naturvårdsavtal är ett viktigt komplement till naturreservat och biotopskydd. Avtal används i regel på andra typer av områden än vad som kan komma ifråga för biotopskydd. Avtalen tecknas vanligen för en period mellan 30 och 50 år.

Under perioden 1999–2004 har totalt 23 400 ha produktiv skogsmark skyddats genom naturvårdsavtal och 10 000 ha som biotopskyddsområde.

17.3 Frivilliga avsättningar

Frivillig avsättning av skogsmark är enligt Kristdemokraterna en viktig del i upprätthållandet av levande skogar. Regeringens målsättning är att ytterligare 900 000 ha skyddsvärd skogsmark skall undantas från skogsproduktion till år 2010. Av detta uppskattas statens ansvar för skydd till 400 000 ha, resten utgörs av frivilliga avsättningar. Skogsägarna har visat stort intresse för att skydda värdefull skog, men det är ändå viktigt att slå fast att det är skogsägaren som definierar frivilliga avsättningar av mark. Det går inte att få bred förståelse för miljöpolitiken om staten betraktar frivilligt arbete som något som kan kommenderas fram. Staten bör genom utbildning och rådgivning underlätta för markägaren att fatta beslut om hur marken skall nyttjas.

Skogsbrukets frivilliga avsättningar av skogsmark i form av hänsynsområden har ökat från 230 000 ha år 1998 till 990 000 ha år 2002. Därigenom har de frivilliga avsättningarna ensamma uppfyllt det kvantitativa arealmålet.

För att garantera rättssäkerheten och för att få en bred förståelse för miljöpolitiken behöver staten en komplett och anpassad strategi för markavsättningarna och hur olika miljövärden bäst kan bevaras. Nya arbetsmodeller för områden med många naturvärden behöver utvecklas. Det är angeläget att även skydd av mark får en mångfald och att det finns en statlig öppenhet för att arbeta med kombinationer av hänsyn, avtal, biotopskydd och reservat. De statliga ersättningsmedlen bör prioriteras till naturvårdsavtal i högre grad än nu. Avtalen har nära nog kommit bort i myndigheternas hantering av markavsättningar. Om stora områden skall undantas från traditionellt skogsbruk bör detta i första hand ske på statens mark så att den privata äganderätten bevaras och skogsägarens utkomstmöjligheter inte försämras. Vidare måste myndigheterna använda sig av statens mark för markbyten.

17.4 Avsättning av skogsmark till skydd för biologisk mångfald

Kostnaden för inköp/intrångsersättning per hektar varierar mellan olika skogstyper, men är i regel omkring tre gånger högre än motsvarande kostnad för undantag genom naturvårdsavtal på 30–50 års tid. Naturvårdsavtal innebär att skogen undantas från produktivt skogsbruk under denna tid. Ersättningen till markägaren motsvarar inte produktionsbortfallet. Naturvårdsverket ansvarar för köp och intrångsersättning medan Skogsvårdsorganisationen ansvarar för naturvårdsavtal. Kristdemokraterna föreslår därför en omfördelning som innebär att Skogsvårdsorganisationen tillförs ytterligare medel för biotopskydd och naturvårdsavtal samtidigt som Naturvårdsverkets budget för skydd av skogsmiljön reduceras. Samtidigt föreslår Kristdemokraterna att ersättning ej skall utgå för reservatsbildning på statlig mark (främst mark som tillhör Sveaskog). Denna mark utgör närmare 20 procent av skogsmarken.

Miljömålet om bevarande av biologisk mångfald konkurrerar delvis med det nationella ekonomiska intresset att upprätthålla en hög produktivitet i den svenska skogen. Skogsnäringen är en viktig arbetsgivare i glesbygden. Naturvårdsåtgärderna måste därför stämmas av mot konsekvenserna för skogsbrukets produktionsmål.

Kristdemokraterna bedömer att en totalöversyn av skogspolitiken behöver göras, där en avvägning görs mellan produktions- och miljömål. En sådan avvägning bör vara väl underbyggd och beakta studier av olika skogsområden som skyddas genom statliga markköp eller frivilligt ingångna skogsvårdsavtal.

Enligt budgetpropositionen för år 2005 (prop. 2004/05:1) har länsstyrelserna under perioden 1999–2003 inte hunnit bilda naturreservat enligt miljöbalken i den takt som områdena köpts eller intrångsersättning avtalats. Kristdemokraterna anser därför att det är lämpligt att något sakta in på takten i avsättningarna av mark. Syftet med skyddandet av värdefulla biotoper är inte

Fel! Okänt namn på

primärt deras legala status utan deras faktiska tillstånd. För skyddsvärda områden som inte omedelbart hotas av avverkning bör man kunna vänta något år med inköp eller intrångsersättning.

17.5 Samarbete mellan myndigheter och skogsägare

Efter det att nyckelbiotops- och sumpskogsinventeringarna fullföljts har det visat sig att samarbetet mellan länsstyrelserna och skogsmyndigheten om avsättningar av större nyckelbiotoper inte fungerat i vissa regioner. Skogsägare upplever att myndigheter hänvisar till varandra och att det saknas en tydlig motpart. Den administrativa hanteringen av nyckelbiotoper, inklusive information och samråd med markägare, behöver också bli mer flexibel. Staten måste ta ansvar för att det administrativa arbetet förblir rättssäkert.

Halvtidsutredningen om miljö- och landsbygdsprogrammet (SOU 2003:105) finner att insatserna för kompetensutveckling på det skogliga området har bidragit till att miljövänliga arbetsmetoder används i större utsträckning i skogsbruket. Kristdemokraterna anser att det är viktigt att dessa insatser fortsätter för att förstärka denna utveckling.

17.6 Skogens levande dynamik

Kunskapen om olika arters behov är ofta bristfällig. Det kan vara svårt att bedöma om en viss hotad art skulle gynnas eller skadas om ett aktivt skogsbruk upphörde inom ett visst område. Professor emeritus Mårten Bendz vid Växjö universitet (Reports no. 10 Växjö University) menar att om skogsskötselns upphör inom ett visst område kan detta lika gärna vara en "dödsdom" för en art som att vara en bevarandeåtgärd. I och med att kunskapen är så bristfällig är det stor risk att kostnadseffektiviteten i reservatsbildning och naturvårdsavtal blir alltför låg. Detta understryker ytterligare behovet av ökad kunskap och en träffsäker inventering.

Kristdemokraterna vill också betona att floran och faunan inte är statiska fenomen. Klimatförändringar, nya arters intåg och andra faktorer bidrar till att naturen ständigt befinner sig i utveckling. Arbetet med den biologiska mångfalden får därför inte i allt för hög grad ha perspektivet att en viss uppsättning arter och biotoper till varje pris skall bevaras såsom de är just nu. Sverige bör också i större utsträckning samarbeta med andra länder kring bevarande av arter som finns också i dessa länder. Tillsammans har vi ett ansvar för att bevara artrikedomen, men varje art som finns i Sverige måste inte alltid leva i vårt land. Samtidigt kan arter som varit borta komma tillbaka efter lång tid.

18 Ett rikt odlingslandskap

I Kristdemokraternas motion för utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar beskrivs bl.a. Kristdemokraternas politik för ett rikt odlingslandskap.

19 Storslagen fjällmiljö

Generellt sett gynnas naturbetesbaserad renskötsel av att mark skyddas mot exploatering. Samebyarnas intresse av en varsam exploatering och markanvändning sammanfaller därför ofta med intresset av att skydda natur- och kulturmiljön.

19.1 Skador orsakade av terrängfordon

Nyttjandet av terrängfordon på barmark har ökat väsentligt och särskilt har våtmarkerna tagits i anspråk för denna körning, då man i regel tar sig fram snabbare i våtmarker än på fastmarken. Körningarna är delvis helt lagliga men är även till stora delar olagliga. Det behövs en bred och omedelbar satsning på att förhindra eller så långt möjligt begränsa ytterligare skador. En åtgärd som bör övervägas är ett generellt förbud mot barmarkskörning i våtmarker annat än i vissa undantagsfall. Detta bör ges regeringen till känna.

19.2 Buller

Delmål 2 i miljö kvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* handlar om buller. Buller i fjällen från motordrivna fordon i terräng och luftfartyg skall minska. Bland annat skall minst 60 procent av terrängskotrar i trafik senast år 2015 ligga under 73 dBA. För att nå detta mål behöver en övergång från 2-taktsskotrar till tystare och bensinsnålare 4-taktsskotrar ske. Kristdemokraterna anser att en övergång från 2-taktsskotrar till 4-taktsskotrar bör stimuleras genom ekonomiska styrmedel. Detta bör ges regeringen till känna.

19.3 Rovdjursdödade renar

För att säkra rovdjursstammarnas långsiktiga överlevnad i Sverige och samtidigt undvika alltför hög koncentration i ett område är det angeläget att de ges möjlighet att på naturlig väg sprida sig i landet, men att deras förekomst i renskötselområdet i huvudsak begränsas till de områden utanför renskötselns åretruntmarker där de gör minst skada.

Ersättningen för rovdjursdödade renar är en del i den nationella miljöpolitiken. Därför bör denna ersättning fortsättningsvis betalas ut av staten. Rov-

Fel! Okänt namn på

djursersättningen bör därför även i fortsättningen vara öronmärkta pengar, som inte skall ingå i ett gemensamt ramanslag för Sametinget.

20 Ett rikt växt- och djurliv

Biologisk mångfald är en förutsättning för människors välbefinnande och hälsa. Bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden är mål som självklart utgör allmänna intressen. Biologisk mångfald främjar också ekosystemets flexibilitet och uthållighet. De biologiska resurserna får inte utnyttjas, bara nyttjas enligt förvaltarprincipen. Nyttjandet av mark och vatten får inte innebära att framtida generationers möjlighet att nyttja naturen inskränks. Ett ekosystem kan kollapsa till följd av mänsklig påverkan. Därför måste försiktighetsprincipen råda, dvs. att när man inte säkert vet hur en åtgärd påverkar naturmiljön skall den inte genomföras.

Idag är den biologiska mångfalden starkt hotad i Sverige, framför allt beroende på de omfattande förändringarna inom jord- och skogsbruket. Enligt Artdatabankens rödlista är hela 11 procent av kärlväxterna, 30 procent av kräl- och groddjuren samt 19 procent av däggdjuren klassificerades år 2004 som "akut hotade", "starkt hotade" eller "sårbara".

Kristdemokraterna menar att människan har ett ansvar att förvalta jordens resurser, såsom växt- och djurliv, på ett hållbart sätt. Det finns flera skäl till att bevara den biologiska mångfalden. Biologisk mångfald i form av ett rikt växt- och djurliv har ett estetiskt värde och precis som samhället bevarar kulturvärden till nästa generation är det viktigt att bevara naturvärden. Olika växter och djurarter har genom årtusendena brukats av människan, dels i det traditionella skogsbruket, fisket och jordbruket, dels på senare år också som råvaror inom industrin till energi, kläder, läkemedel m.m. En utarmning av den biologiska mångfalden gör detta brukande mycket mer känsligt för förändringar och hindrar också möjligheten till utveckling av nya moderna användningsområden. Ett gott förvalterskap handlar både om att bevara och utveckla. Floran och faunan är, liksom de gröna näringarna, inga statiska fenomen. Klimatförändringar, nya arters intåg och andra faktorer bidrar till att naturen ständigt befinner sig i utveckling.

Biologisk mångfald är dynamisk och utvecklas över tiden. I ett mycket långt tidsperspektiv (tusentals till miljontals år) sker utdöenden av arter naturligt, men som följd av människans miljöpåverkan under de senaste århundradena är utdöendetakten nu långt högre än vad som är naturligt. Arbetet måste också till stor del inriktas mot bevarande av livsmiljöer och skydd, förvaltning och planering av landskapsområden. I detta arbete måste ges möjlighet till lokal delaktighet och ansvarstagande i processer och insatser så att människors kunskap tas till vara.

Sverige bör också i större utsträckning samarbeta med andra länder kring bevarande av arter som finns också i dessa länder. Tillsammans har vi ett ansvar för att bevara artrikedomen.

20.1 Rovdjurspolitik

De stora rovdjuren måste ha plats för att leva i Sverige. Samtidigt är det viktigt att rovdjursstammarna utvecklas på ett sådant sätt att människors möjligheter att bo och verka på landsbygden inte äventyras. Beslutande myndigheter bör ges ökade befogenheter att medge jakt för att förebygga skador eller andra olägenheter samt för att realisera riksdagens beslut om en varsam tillväxt av rovdjursstammarna.

Alla skador på tamdjur som orsakas av rovdjur bör ersättas. Även de som drabbar jakthundar och hästar. Full ekonomisk ersättning för rovdjursangrepp bör gälla både för djur som ingår i näringsverksamhet och för andra djur som hålls som husdjur. Ökade resurser behövs också för uppsättning av elstängsel och för andra åtgärder som krävs för att möjligheterna till djurhållning i områden med stora rovdjur skall kunna garanteras. I motionen för utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar föreslår Kristdemokraterna därför att anslaget till stängsling ökas och att en modell för ersättning till icke-kommersiella tamdjur tas fram.

Riksdagen beslutade våren 2001 om en sammanhållen rovdjurspolitik. Detta för att säkerställa att de fem rovdjursarterna björn, järv, lo, varg och kungsörn långsiktigt skall finnas kvar i den svenska faunan och även kan sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. I likhet med de 15 nationella miljökvalitetsmålen är ambitionen att detta övergripande mål skall nås inom en generation (ca 30 år). Det beslutades också att forskning och information beträffande de stora rovdjuren skall ges ökade resurser. Enligt beslutet i riksdagen skall ett eller flera rovdjurscentrum etableras i landet.

20.1.1 Varg

Kristdemokraterna står bakom det av riksdagen fastställda etappmålet på 20 föryngringar per år, vilket motsvarar ca 200 individer i Sverige. När etappmålet är uppnått skall en grundlig utvärdering av vargförekomstens effekter genomföras. Därefter skall det beslutas om ett eventuellt nytt etappmål eller en miniminivå. Målet för vargstammens utbredning skall vara att stammen på naturlig väg sprider sig i landet, men att dess förekomst i renskötselområdet i huvudsak begränsas till de områden utanför renskötselns åretruntmarker där den gör minst skada. Vargens utbredningsområde i Sverige bör på sikt växa ihop med det finsk-ryska utbredningsområdet. Detta för att utbyte av genetiskt material skall kunna ske mellan den svenska och andra vargpopulationer. Efter ett par års stagnation ökade den skandinaviska vargstammen under år 2003 med ca 15 procent. 11 föryngringar rapporterades och antalet individer bedömdes vara omkring 100. Under år 2004 bedöms ökningen ha fortsatt och 13 säkra föryngringar, varav 10 i Sverige, rapporterades. Antalet individer har ökat till ca 110, varav omkring 85 i Sverige. (Källa: Viltskadecenter)

Ett problem för den skandinaviska vargstammen är att Norge tillåter ett så litet antal vargar och ett litet utbredningsområde i vårt västra grannland.

I den svenska opinionen finns ett stöd för att Sverige skall ha en livskraftig vargstam. Samtidigt orsakar vargen lokalt omfattande skador och olägenheter

Fel! Okänt namn på

inom de områden där vargtätheten är hög. Tamdjursägare känner oro för sina djur, såväl som osäkerhet kring under vilka omständigheter det är tillåtet att skjuta varg i nödvärn. Det har också hävdats att avsaknad av jakt på varg leder till att vargen förlorar sitt naturligt skygga beteende gentemot människan och då kan börja stryka omkring i mänsklig bebyggelse. På fler håll har vargstammen vuxit sig så stark att den avsevärt försvårar lokalbefolkningens möjligheter att leva ett normalt liv. Det är därför förstäeligt att opinionen i vissa områden motsätter sig vargens förekomst i deras närområde.

Jaktförordningens nuvarande utformning är en av de faktorer som har en negativ inverkan på allmänhetens acceptans för vargen. 28 § jaktförordningen bör ändras så det tydligt framgår när och hur en tamdjursägare får försvara sina djur mot vargangrepp. Kristdemokraterna föreslår att en generell rätt till skydds jakt på varg bör införas inom ett avstånd av 200 meter från bostäder och inhägnade betesmarker.

20.1.2 Fjällräv

Fjällräven är starkt hotad och skyddad enligt EU:s habitatdirektiv. År 2000 fanns endast ca 25–30 vuxna individer kvar i Sverige. Att kullarna blivit fler och större sedan år 2001 beror på att tillgången på smågnagare ökat. Sedan 1982 har lämmelåren i princip upphört, men 2001 blev det ett nytt lämmelår för första gången på 20 år. År 2004 föddes tretton kullar med fjällrävsvalpar, vilket är fler än på många år. För att hjälpa valparna att överleva vintern har man fortsatt att stödutfodra dem. Populationerna av smågnagare ökar, vilket innebär ett positivt trendbrott för de svenska fjällrävarna.

Sedan 1999 finns ett åtgärdsprogram för fjällräven. De åtgärder som genomförs för att hejda den nedåtgående trenden är:

- Stödutfodring vinter- och sommartid.
- Inventering av lyor och kullar.
- Jakt på rödräv i vissa fjällrävsområden för att hålla rödräven på avstånd.
- Områdesskydd, t.ex. avlyses småviltjakten i fjällrävsrevir. Det skall hindra störningar och säkra födan.
- Information och kunskapsbyggnad. Genom information ökar människors förståelse för de åtgärder som behövs för att arten skall överleva.

Kristdemokraterna bedömer att behovet av riktade åtgärder till stöd för fjällräven kvarstår. Krisen är långt ifrån över. Fjällräven har även problem med vinterfödan eftersom den då lever mer av vad andra större rovdjur lämnar efter sig. Men det är färre kadaver numera därför att rovdjuren minskat i fjällrävstrakter. Däremot har rödräven ökat där och konkurrerar om föda och om lyor. I Jämtland har naturvårdare skjutit bort rödrävar kring fjällrävslyorna, vilket gett positiva resultat ur fjällrävens perspektiv.

20.2 Hotade fåglar

Det moderna skogsbruket har starkt missgynnat en mängd arter som är beroende av lövträd, gamla träd och död ved. Den vitryggiga hackspetten är en av dessa arter. I det ursprungliga skogslandskapet, där människans påverkan var begränsad, fanns ett stort lövinslag. Kalhyggesbruket har en knappt femtioårig historia i Sverige. Kalhuggning innebär att alla träd på ett avverkningsområde huggs ner, därefter hyggesrensas området, vilket innebär att buskar och annat som inte har något ekonomiskt värde också huggs ner för att inget som kan hindra de nya plantorna skall finnas kvar. Den vitryggiga hackspetten kallas ofta indikatorart, vilket innebär att där vitryggen försvinner kan man räkna med att ett stort antal andra fågelarter också försvinner. Trots hårda ansträngningar har den vitryggiga hackspetten fortsatt att minska och i dag finns det bara ett 30-tal par. För att arten skall överleva måste deras livsmiljö skyddas. De trivs i lövrika skogar med döda eller döende träd. I dessa träd lever olika insekter som utgör dessa fåglars föda.

En bidragande orsak till att skogsfåglarnas populationer minskat är skogsbrukets rationalisering med kalhuggning året runt. Därigenom huggs träden ner även under häckningstiden, som för de flesta fåglar inträffar i maj-juli. Tidigare avverkades skogen under vinterhalvåret.

20.3 Amfibier

Det finns åtta grodarter och tre arter av paddor i Sverige. Alla grodor är fridlysta och sex av dem finns på listor över hotade arter. Grodorna och deras livsmiljöer har trängts tillbaka. Småvatten som behövs för rom och yngel dräneras bort, växer igen eller fylls med skräp. Gårdagens jordbrukslandskap med sin mosaik av betesmarker, diken, buskage och stengårdsgårdar var fina grodmarker, men blir idag allt sällsyntare.

Under 1990-talet vände utvecklingen för några arter till det bättre. Det beror delvis på flera milda vintrar men också på konkreta räddningsinsatser, från uppfödning och utplantering till olika biotopförbättrande åtgärder som att återställa eller nyskapa lekvatten och öka skötseln av naturbetesmarker. Inte minst har mycket energi lagts på att inventera och kartlägga var grodorna finns, så att man kan ta hänsyn till dem vid olika exploateringar.

Kraven i EU:s habitatdirektiv leder till att hotade amfibier skyddas, vilket är angeläget. Ofta lever hotade arter nära bebyggelse och deras biotoper hotas av detaljplaneläggning för exempelvis bostadsändamål.

20.4 Hotade insekter

Många humlor och andra vilda bin får det svårare att överleva eftersom det finns färre blommor i naturen. Framför allt beror det på att det inte finns lika många blomsterängar som förr. Konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel i trädgårdar och inom lantbruksnäringen påverkar humlornas situation nega-

Fel! Okänt namn på

tivt. Humlor och andra vilda bin är nödvändiga för de vilda blommornas befruktning. När humlorna försvinner riskerar även vissa blommor att försvinna. För att olika sorters humlor skall trivas är det viktigt att det finns ängar och hagar, öppna diken och åkerholmar (träd och buskar i klungor på åkern) kvar i landskapet.

Det är viktigt att EU:s landsbygdsprogram för perioden 2007–2013 utformas så att möjligheter finns att ge stöd till bevarande och nyanläggande av småbiotoper i odlingslandskapet. Detta bör ges regeringen till känna.

21 God bebyggd miljö

Kristdemokraterna stöder miljöpolitikens kretsloppsstrategi och de grundläggande avsikter om avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin som återfinns i regeringens proposition Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp (prop. 2002/03:117). Det är också viktigt att producentansvaret för förpackningar och returpapper kvarstår. Ansvar, som har förenats med betydande frivilliga åtaganden från producenternas sida, har en stor betydelse för utvecklingen mot att allt fler produkter kan återanvändas eller återvinnas. Det är angeläget att undanröja de oklarheter som i praktiken finns gällande ansvarsfördelningen mellan materialbolagen och kommunerna.

Kristdemokraterna vill också särskilt betona vikten av att goda förutsättningar skapas för hushållen att bidra till resurssnåla kretslopp. Boende i glesbygd och andra som har praktiska svårigheter att sopsortera, däribland äldre, måste ges förbättrade möjligheter att sortera avfallet. Inte minst gäller det om det nya delmålet om 35 procents återvinning av matavfall skall kunna uppnås.

Hantering av hushållsavfall är i dag inriktad på källsortering, återanvändning, återvinning och kompostering av det organiska avfallet. Sverige delar EU:s prioritering för avfallshantering: 1. Återanvändning 2. Materialåtervinning 3. Energiåtervinning 4. Deponering. Kristdemokraterna anser dock att hänsyn också måste tas till avfallets beskaffenhet och eventuella transporters längd, så att avvägning mot miljönyttan kan ske i varje enskilt fall.

Arbetet med avfalls- och kretsloppsfrågor är viktigt för att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle. EU-medlemskapet innebär att många frågor löses internationellt där ett flertal lagar, förordningar och direktiv styr arbetet. Ansvar vilar också på konsumenten, handeln, industrin och övriga samhällssektorer. Statliga och privata företags arbete med miljöledningssystem och den enskilde konsumentens sopsortering är också nödvändiga. Det är slöseri att inte utnyttja och återanvända avfallet i så stor utsträckning som möjligt.

21.1 Producentansvaret för materialåtervinning

Kristdemokraterna står bakom principen om producentansvar för materialåtervinning av förpackningar. Detta grundar sig i den princip som ibland

kallas PPP (Polluters pay principle) – förorenaren betalar. Det är den som framställt en vara som har huvudansvaret för varans livscykel. Stöd för uppfattningen att förpackningar i allmänhet bör materialåtervinnas får vi i utredningen Resurs i retur (SOU 2001:102), där miljöeffekterna av materialåtervinning bedöms som positiva. För att uppfylla producentansvaret har producenterna i Sverige bildat Förpackningsinsamlingen, som skall ansvara för insamlingen av de återvinningsbara förpackningarna. Resultatet av förpackningsinsamlingen visar att en glädjande hög andel insamlas av många förpackningsslag. För glasförpackningar uppgick återvinningsgraden år 2004 till 96 procent, för wellpapp 86 procent, metallförpackningar (exklusive konsumtionsfärdig dryck) 66 procent, kartongförpackningar 45 procent och plastförpackningar 18 procent. (Källa: Svenska Renhållningsverksföreningen, RVF)

Producentansvaret förutsätter konsumentens deltagande och det är därför viktigt att det finns ett förtroende för insamlingssystemet. Att städning sköts på ett riktigt sätt vid återvinningsstationerna är viktigt för den allmänna acceptansen av källsortering. Förpackningsinsamlingen har därför bildat ett särskilt städbolag som skall städa och hålla rent vid återvinningsstationerna.

Ett problem i samband med materialåtervinning är att den insamlade materialmängden på grund av privatinförsel blir större än den mängd som producenten satt ut på den svenska marknaden. Detta är framför allt fallet med insamling av glas. Svensk Glasåtervinning har under sommaren 2004 låtit göra en undersökning av återvinningsstationer i Malmö, Vellinge och Trelleborg. Resultatet visar att 56 procent av de inlämnade tomglasen var införskaffade utomlands. Man kan då fråga sig hur omfattande ekonomiskt ansvar producenten skall ta för insamlandet av det privatinförda materialet. För att systemet med materialåtervinning skall uppfattas som legitimt är det angeläget att problematiken med privatinförseln uppmärksammas och att ett rimligt arrangemang kan skapas för det ekonomiska ansvaret. Regeringen bör omgående återkomma till riksdagen med en lösning när det gäller finansiering av insamlingen av privatimporterade glasförpackningar, så att glasåtervinningen kan fortsätta i nuvarande omfattning. Kristdemokraterna har sedan länge påpekat detta akuta problem som regeringen tycks obenägen att lösa.

21.2 Organiskt avfall

21.2.1 Slam från reningsverk

Avfallsverkens slam är rikt på fosfor och borde därför återföras till jorden för att ingå i kretsloppet. Problemet är att tungmetaller, t.ex. kadmium, anrikas i slammet. Läkemedelsrester finns också i slammet, vilka kan ha biologiska effekter i naturen, liksom flamskyddsmedel och andra miljögifter. Med modern reningsteknik kan slammet i många fall användas som jordförbättringsmedel. Det slam som inte uppfyller kraven på att hålla sig under givna gränsvärden för farliga substanser kan användas som fyllnadsmaterial. Kristdemokraterna anser att slamkontrollerna bör inkludera fler ämnen och kemikalier

Fel! Okänt namn på

för att slamgödsel skall kunna anses vara en del i framställningen av säkra livsmedel. Detta bör ges regeringen till känna.

Olika metoder för att utnyttja och rena slammet har prövats. Man har t.ex. använt tekniken flerårig slambehandling i vassbädd, som tyvärr är utrymmeskrävande. Man har också provat att slamgödsla odlingar av en speciell Salixart, som selektivt tar upp kadmium. Sälgen kan sedan brännas, varvid kadmium kan tas bort, och askan återföras till jorden. Används röt-kammare, uppstår biprodukten metan, som kan nyttjas t.ex. vid energiproduktion. För rötat slam finns certifieringssystem som kontrollerar innehållet av tungmetaller och andra skadliga ämnen. Slammet kan också primärt torkas och brännas, då tungmetaller kan tas om hand, och askan kan återföras till jorden.

Från och med i år (2005) får enligt riksdagens beslut inget slam eller organiskt avfall deponeras. År 2010 skall dessutom 75 procent av fosfor i slammet återföras till jordbruket enligt riksdagsbeslut. Eftersom fosfor är en mycket begränsad resurs är det angeläget att fosfor i slam på något sätt kan återvända till kretsloppet. För att den antagna lagen om förbud mot deponering skall kunna fungera är det viktigt att fungerande avsättningsområden finns för slammet från avloppsreningsverken.

Efter krav från Kristdemokraterna presenterade Naturvårdsverket i december 2002 en aktionsplan för återvinning av fosfor ur avlopp (Naturvårdsverkets rapport 5214). En av de slutsatser som utredningen har dragit är att sorterande system, som fångar upp näringsämnen och samtidigt ger mindre mängd föroreningar, måste byggas ut. Naturvårdsverket föreslår att regeringen initierar en första utvärdering av aktionsplanen år 2006. Kristdemokraterna förutsätter att en sådan utvärdering då genomförs.

21.2.2 Organiskt avfall från hushåll och industriell verksamhet

Hantering av organiskt avfall från hushåll och industriell verksamhet, exempelvis slakterier, är ett problem för de flesta svenska kommuner i dag. För majoriteten av kommunerna är det ekonomiskt mest gynnsamt att bränna avfallet osorterat. Å andra sidan kan det utsorterade organiska avfallet rötas till biogas och därigenom bidra till försörjningen med förnyelsebara drivmedel. Förbränningen förutsätter mycket hög temperatur samt avancerad teknik och avgasrening. Hittills har det inneburit stora anläggningar men teknik för mindre förbränningsverk med möjlighet till samma höga förbränningstemperatur finns i dag. Huruvida en oförändrad miljöprestanda då är möjlig är dock oklart. Därtill konkurrerar det organiska avfallet med övrigt brännbart avfall om förbränningsanläggningarnas kapacitet.

Hushållens organiska avfall hanteras på olika sätt i olika kommuner. Någon klar slutsats om huruvida den ena metoden skulle vara bättre än den andra ur miljösynpunkt kan ej dras för närvarande. De praktiska problemen för bl.a. äldre och handikappade kan vara avsevärda i de kommuner där sopnedkassen ersatts av avfallskärl i källarutrymmen eller ute på gården. Det behövs därför utveckling av teknik och metoder för att tillvarata det organiska avfallet med ett minimum av olägenhet för enskilda medborgares tillvaro. Enligt Naturvårdsverkets bedömning är biologisk behandling, inklusive käll-

sortering, ofta mer kostsamt och kräver större arbetsinsatser än förbränning. Kristdemokraterna anser, i likhet med Naturvårdsverket, att det är önskvärt att biologisk behandling utnyttjas när det i ett helhetsperspektiv är miljömässigt motiverat. Kristdemokraterna anser att de miljömässiga, samhällsekonomiska och sociala effekterna av att utsortera hushållens organiska avfall för biologisk behandling respektive förbränning bör utredas. Detta bör ges regeringen till känna.

21.3 Behandling av brännbart avfall

Förbud mot deponering av utsorterat brännbart avfall trädde i kraft den 1 januari år 2002. År 2004 återvanns drygt 90 procent av hushållsavfallet. Kapacitet för att behandla det återstående avfallet saknas för närvarande. Därför lagras avfallet i väntan på behandling, främst förbränning. Kommunernas planer visar att deponeringen kommer att minska betydligt de närmaste åren, samtidigt som kapaciteten att behandla det utsorterade brännbara avfallet genom avfallsförbränning med energiutvinning ökar. Naturvårdsverket bedömer att den utökning av avfallsförbränning som idag är beslutad samt den planerade utbyggnaden av biologisk behandling kommer att innebära att deponeringsförbudet för brännbart avfall kommer att kunna efterlevas.

Regeringen föreslår en skatt på avfall som förbränns och höjd skatt på avfall som deponeras. Kristdemokraterna välkomnar dessa skatter och ser dem som ett steg mot ett mer kretsloppsanpassat samhälle.

21.4 Farligt avfall

Sedan den 1 januari 2002 klassas flera nya avfallsslag som farligt avfall. Till exempel el- och elektronikskrot, impregnerat virke, skrotade kylskåp, skrotbilar, kablar, asbesthaltigt byggavfall. Detta innebär att mängden farligt avfall i Sverige har fördubblats och nu uppgår till mellan 1,6 och 1,8 miljoner ton om året, exklusive gruvavfallet.

21.4.1 Hushållsnära insamling

För att öka mängden farligt avfall som sorteras ut på rätt sätt måste insamlingen underlättas. Ett exempel på farligt avfall som ofta finns i hushållen är batterier. I Sverige används ca 90 miljoner lösa batterier om året. Sedan den 1 januari 1998 gäller en förordning som säger att alla batterier skall samlas in. Syftet med batteriförordningen är att förhindra utsläpp av de giftiga tungmetallerna kadmium, kvicksilver och bly.

Andelen insamlade batterier har ökat de senaste åren. Mängden insamlade kvicksilverbatterier är nu nästan dubbelt så stor (18 ton år 2004) som den sålda mängden (10,6 ton). För nickelkadmiumbatterier är den insamlade mängden (144 ton) betydligt större än den sålda (87 ton). Försäljningen av nickelkadmiumbatterier är på stark nergång. Insamlingen av blybatterier (33

Fel! Okänt namn på

ton) ligger något under försäljningen (38 ton). Insamlingen av blybatterier har varit konstant de senaste åren medan försäljningen har en sjunkande tendens. (Källa: Batteriinsamlingen)

Konsumenterna har goda kunskaper om att batterier inte skall slängas med soporna, men många konsumenter är inte medvetna om i vilka produkter batterierna finns. Det kan också vara långt till närmsta batteriholk, vilket minskar konsumentens benägenhet att slänga sina batterier där.

21.4.2 Avskaffa kommunala monopol

Den möjlighet som kommunerna har att besluta om kommunalt monopol på hanteringen av farligt avfall bör avskaffas. En god kontroll över flöden av farligt avfall kan tillförsäkras även på andra sätt än genom kommunala monopol. Regeringen har i proposition 2002/03:117 Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp uttalat att det kommunala transportmonopolet skall tas bort. Sedan dess har Naturvårdsverket utrett konsekvenserna på avfallsmarknaden vid ett slopande av monopolet. Utredningen (Naturvårdsverkets rapport 5408) visar entydigt att ett slopat monopol sammantaget medför positiva samhällsekonomiska fördelar. Därför är det nu dags att avskaffa detta monopol. Riksdagen bör besluta att upphäva 15 kap.10 § miljöbalken.

Svenska företag efterfrågar i allt större utsträckning kompletta lösningar för sin avfallshantering, oavsett var i landet man har sin verksamhet förlagd. Dessa möjligheter försvåras för närvarande för de företag som har verksamheter i kommuner som meddelat föreskrifter om utvidgat ansvar för farligt avfall. I många fall fördyrar detta också arbetet med att hitta rationella och nationella systemlösningar för avfallet.

Monopolet på transport av farligt avfall får en del orimliga konsekvenser. Avfallsförordningen är skriven så att folk inte får respekt för den. Varje transport av farligt avfall, inklusive bl.a. transport av enstaka uttjänta lysrör, skall anmälas till tillsynsmyndigheten. Sker inte detta skall en miljöstraffavgift på 10 000 kronor utdömas. Det behövs en definition av hur stora avfallsmängder som skall krävas för att transporten skall vara anmälningspliktig. Att ha rapporteringsskyldighet för transport av ett enstaka lysrör är inte seriöst. Detta bör ges regeringen till känna.

Ett problem är också många kommuners ovilja att ta emot lysrör i miljöstationerna för farligt avfall. Detta har fått till följd att det ligger lysrör på marken vid miljöstationerna, de går sönder och kvicksilvret rinner ut. Kommunerna bör därför åläggas att ha en viss täthet på sina insamlingsställen där det är möjligt att lämna lysrör. Detta bör ges regeringen till känna.

21.5 Pantningssystemet för returförpackningar

Systemet för pantning är dels en del av det producentansvar som infördes 1994, dels reglerat i äldre lagstiftning. Bryggerierna och handeln finansierar returhanteringen och förhandlar om spelregler och ersättningar. Tillsammans

med förpackningsindustrin ägs gemensamt AB Svenska Returpack som administrerar systemet.

I april 2005 beslutade regeringen om en ny förordning (2005:220) om förbud mot försäljning av plastflaskor och metallburkar som inte kan lämnas tillbaka mot en pant/premie. Detta välkomnas av Kristdemokraterna; det är högst otillfredsställande att en stor del av dryckesförpackningarna på den svenska marknaden idag inte ingår i retursystemet.

Kristdemokraterna är av den uppfattningen att ju förr ett gemensamt europeiskt system för pantning av dryckesförpackningar införs desto bättre. Ett gemensamt retursystem har diskuterats inom EU utan att få stöd. Kristdemokraterna anser att Sverige inom EU-samarbetet skall driva på för att få igenom ett gemensamt europeiskt pantningssystem för dryckesförpackningar. Riksdagen bör ge regeringen till känna som sin mening att ett gemensamt europeiskt system för pantning av returflaskor och returburkar bör införas.

22 Miljöforskning

Huvuddelen av den miljörelaterade forskningen finansieras med medel ur utgiftsområdena 20 *Allmän miljö och naturvård*, 21 *Energi* och 23 *Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar*. Även anslagen till universitet och högskolor, Vinnova och Vetenskapsrådet avser i viss mån direkt eller indirekt forskning kring miljömålen.

Kristdemokraterna anser att universiteten får för små basanslag. Anslagen skall vara stora nog för universiteten att finansiera den långsiktiga forskningen. Uppföljningen av miljömålen måste anses tillhöra den långsiktiga forskningen. Det är ett problem att en så stor andel av universitetens miljöforskning idag måste finansieras av externa medel som söks projektvis från exempelvis Naturvårdsverket, Formas och Vetenskapsrådet. Kristdemokraterna menar att det är fel att betrakta miljömålen som projekt. Detta borde i stället vara fortgående forskning. Detta bör ges regeringen till känna.

Det är viktigt att forskningsanslagen disponeras och fördelas så att även långsiktig forskning kan få en stabil finansiering. Upprätthållandet och finansieringen av de forskningsinstitut som finns är avgörande för att kompetens inte skall gå förlorad. Det är också nödvändigt att statusen på olika forskningsinstanser klargörs så att målmedveten och långsiktig finansiering för forskningen kan komma till stånd.

För att utveckla renare drivmedel och därigenom bidra till en renare luft i städerna behövs ytterligare medel till forskning kring trafikens utsläpp och alternativa drivmedel. Befintliga dieseldrivna personbilar kan idag även drivas med olika syntetiska bränslen som kan framställas ur biomassa, biogas eller naturgas. Bensindrivna personbilar kan drivas med en betydligt större etanolinblandning än vad som sker idag. Det är således möjligt att i stor utsträckning ställa om till ett hållbart trafiksystem utan att byta ut fordonen. En ökad användning av alternativa bränslen skulle också minska Sveriges oljeberoende. En annan fördel är att de alternativa bränslena släpper ut mindre häl-

Fel! Okänt namn på

sovådliga avgaser än petroleumbaserade drivmedel i miljöklass 1. Det finns alltså flera skäl att satsa på en diversifiering av bränslemarknaden. Naturvårdsverket bör få ansvaret för att i samarbete med andra myndigheter och aktörer inleda ett forskningsprogram som syftar till att göra Sverige till en förebild på ett hållbart samhälle där huvuddelen av fordonen drivs med alternativa bränslen. Kristdemokraterna anvisar därför 30 miljoner kronor mer än regeringen till anslaget 34:5 *Miljöforskning*.

23 Normativa styrmedel

För att uppnå miljömålen är de normativa styrmedlen med lagstiftningen, förbud, gränsvärden samt myndighetsutövning viktiga delar. Dessa delar bör dock kompletteras och förstärkas för att uppnå en bättre styrning.

23.1 Miljöbalken

Arbetet med miljöbalken (MB) inleddes under den borgerliga regeringstiden 1991–1994 men fördröjdes sedan av den socialdemokratiska regeringen. Den miljöbalk som riksdagen senare antog var mer tandlös än det förslag den borgerliga regeringen arbetat med, bl.a. var de stipulerade påföljderna för miljöbrott lägre.

23.1.1 Ge fler organisationer talerätt

Kristdemokraterna vill bejaka det engagemang som finns inom det civila samhället. Frivilligorganisationer av olika slag utgör en omistlig del i demokratin och samhällsgemenskapen. Därför är Kristdemokraterna positiva till att även frivilligorganisationer skall kunna delta aktivt i samrådsförandet och även i en eventuell rättslig prövning.

Det är inte bra om det i praktiken endast är större, rikstäckande organisationer som får talerätt medan lokala organisationer ställs utanför. Därför bör lagen vidgas så att även mindre och lokala organisationer och grupper ges talerätt. Det kan också finnas starkt nischade intresseorganisationer med stor kunskap men relativt litet medlemsantal. Även dessa bör få möjlighet att föra talan i miljömål som berör deras intresseområden. Därför anser Kristdemokraterna att regeringens uppfattning att nuvarande lagstiftning, med krav på minst 2 000 medlemmar i en organisation, är alltför sträng. Kristdemokraterna föreslår att regeringen låter utreda hur 16 kap. 13 § miljöbalken kan utvecklas så att fler organisationer, främst lokala sammanslutningar av engagerade medborgare, skall kunna ges talerätt.

Med en utökad rätt att överklaga som här föreslås kan kvaliteten i bedömningar och beslut bli högre eftersom en större samlad kunskap kan tas till vara.

23.1.2 Ge organisationerna talerätt enligt fler lagar

Planbeslut som fattas av myndigheter enligt alla de lagar som anges i 1 kap. 2 § miljöbalken bör kunna överklagas av miljöorganisationer. Idag omfattas vissa, men inte andra, av dessa miljörelaterade lagar. Ett exempel på en lag som miljöorganisationer inte får föra talan utifrån är naturgaslagen. Mot bakgrund av lagens betydelse för bl.a. utsläpp av växthusgaser är det olyckligt att miljöorganisationer inte kan överklaga beslut.

Kristdemokraterna anser att miljömålen skall vara hela samhällets ansvar, inte enbart myndigheternas. Därför bör miljöorganisationer ha möjlighet att överklaga beslut som tydligt inverkar på miljömålen.

Kristdemokraterna föreslår därför att det i samtliga lagar som anges i 1 kap. 2 § miljöbalken införs en bestämmelse om möjlighet för miljöorganisationer att överklaga myndighetsbeslut.

23.2 Tillsyn

Tillsyn i enlighet med miljölagstiftningen är av central betydelse. Det är vår uppfattning att subsidiaritetsprincipen i första hand skall gälla. Det vill säga att det som kan utföras bäst på kommunal nivå också skall utföras där. Det är viktigt att inse att stora samordningsvinster finns att uppnå mellan de olika tillsynsområdena. Vidare är lokal kännedom och samarbete med andra lokala myndigheter i regel det effektivaste sättet att lösa problem. Tillräckliga resurser för tillsynen måste anslås. Det är också viktigt att länsstyrelse och statliga myndigheter ges tillräckliga resurser och bättre möjligheter till tillsynsvägledning.

Hur behovsutredningar och tillsynsplaner påverkar kvaliteten på tillsynen bör också granskas efter hand. Kommunerna skall ha fortsatt ansvar för tillsynen enligt miljö-, djurskydds- och livsmedelslagstiftningen.

23.3 Hälsoskydd

Miljöbalken innebär en höjd ambitionsnivå vad gäller tillsynen av offentliga miljöers hälsosäkerhet. Exempel på offentliga miljöer där tillsyn skall ske är servicehus, idrottsanläggningar, skolor, förskolor, frisersalonger etc. Kommunernas behovsutredningar har bl.a. inneburit en omprioritering så att ökade resurser ges för tillsyn av ett stort antal offentliga miljöer.

Den ökade ambitionsnivån beträffande tillsynen av offentliga miljöers hälsosäkerhet förutsätter fler anställda och ökade anslag. Redan i dag har många kommuner svårt att hinna med ålagt arbete inom hälsoskyddet, t.ex. radonsäkerhet, allergirisker i barns miljöer etc. Miljöbalken är ett viktigt verktyg för att skydda miljön och kompletterar andra styrmedel men har inneburit en ökad arbetsbelastning för kommuner och myndigheter. Detta ställer krav på ökade resurser för att det skall vara möjligt att leva upp till miljölagstiftningens ambitioner.

Fel! Okänt namn på

24 Ekonomiska styrmedel

Hållbar utveckling förutsätter att ekologi, ekonomi och sociala hänsyn integreras. Olika styrmedel, såväl informativa och regulativa som ekonomiska, kompletterar varandra och kan användas var för sig eller tillsammans, beroende på verksamhetsområde. En ekologiskt färgad skattepolitik är en viktig åtgärd för att åstadkomma en hållbar utveckling.

Marknadsekonomi utifrån ett förvaltarskapsperspektiv ger möjligheter att driva utvecklingen så att den blir ekologiskt hållbar. Att människor överutnyttjar vissa miljöresurser har till stor del sin grund i s.k. marknadsmisslyckande. De kostnader som den enskilde individen eller företaget belastas med motsvarar inte de kostnader som totalt sett uppstår i samhället, och många gånger har utnyttjandet av miljön uppfattats som gratis. Men om miljöns värde synliggörs och miljökostnaderna återspeglas i prissättningen, kan dessa beaktas i de beslut som fattas av producenter och konsumenter. Detta kan ske genom att upprätthålla principen att förorenaren skall betala och att beskattningen i högre grad ligger på natur- och miljöresurser än på människors arbetsinsatser. Kristdemokraterna har längre drivit kravet att det traditionella välfärdsbegreppet beräknat som bruttonationalprodukten (BNP) skall kompletteras med miljöräkenskaper för att synliggöra sambandet mellan ekonomi och miljö. Det är av stor vikt att tillräckliga resurser för detta arbete anslås så att miljöräkenskaperna fullt ut kan integreras bland övriga ekonomiska räkenskaper och så att information om miljöräkenskaperna når allmänheten.

24.1 Styrmedlen skall samverka

Sverige använder troligen fler ekonomiska styrmedel på miljöområdet än något annat land. Utvecklingen för ekonomiska styrmedel för hela miljömålssystemet är dock ojämn och splittrad. Det saknas konsekvensanalyser och utvärderingar för många av styrmedlen. Hittills gjorda utredningar har inte haft tyngdpunkt på en sammanhållen miljöstyrning, exempelvis för att tillvarata synergier mellan olika ekonomiska styrmedels effekter på flera miljömål. Det pågår en stor förändring genom införandet av nya kvantitativa ekonomiska styrmedel, som kvoter och utsläppshandel, som delvis kommer att fungera parallellt med nuvarande eller förändrade styrmedel. Det blir svårare att överblicka de olika styrmedlen och därmed deras miljöstyrande verkan. Till exempel utgör de s.k. gröna skatterna ett oöverskådligt lapptäcke med många olika nivåer och undantag inom samma skattebas.

Det behövs en ny samlad strategi för styrmedel i syfte att nå miljömålen. Nya styrmedel kan behövas och miljöskadliga subventioner bör upphöra. Därför har Kristdemokraterna tillsammans med de andra allianspartierna föreslagit att en hållbarhetskommission tillsätts med uppdrag att se över hur olika styrmedel kan samverka för att optimera miljönyttan. Kommissionen bör ges ett brett uppdrag när det gäller miljöpolitikens område.

Det är särskilt viktigt att ta fram en samlad strategi med tanke på Sveriges medlemskap i EU. Strategin bör inkludera både förslag till nationella ekono-

miska styrmedel och en svensk EU-strategi när det gäller ekonomiska styrmedel. Den behöver också innehålla prioriteringar av vad Sverige bör driva i EU när det gäller styrmedel för att uppnå de miljömål som kräver beslut på EU-nivå.

24.2 Skatteväxling

Kristdemokraterna vill betona vikten av tydliga ekonomiska styrmedel som ger samhället incitament att konsumera mindre energi och minska utsläppen av miljöpåverkande ämnen. Vi ser därför behov av ett mer miljörelaterat skatte- och avgiftssystem där beskattningen på arbete sänks och beskattningen på miljöpåverkan relativt sett höjs. En sådan kombinerad höjning av skatten på miljöstörande verksamhet och sänkning av skatten på arbete kallas grön skatteväxling.

En ensidig skatteväxling begränsad till Sverige kan dock bli kontraproduktiv om andra länder inte genomför liknande åtgärder. Höjda skatter på t.ex. energi kan leda till att energiintensiv industri lämnar Sverige och att denna produktion i stället sker i andra länder med mindre miljöhänsyn. En grön skatteväxling måste därför ha en smart utformning så att den potentiellt miljöstörande produktionen behålls i Sverige med minimal miljöpåverkan och att reella, miljövänligare alternativ finns att tillgå.

En utveckling av skatteväxlingsinstrumentet i riktning mot ökad träffsäkerhet måste också ske. Idag är träffsäkerheten låg eftersom dess möjlighet att styra människornas beteende är låg. Detta hänger samman med att den inriktar sig på varor som för hushållens del har låg priselasticitet. Den kostnad i form av välfärdsförlust för samhället som de därigenom ger upphov till är då stor i förhållande till de marginella miljöförbättringar som inträder till följd av ändrat beteende.

Skatteväxlingen i s-v-mp:s tappning bör också granskas ur en rättvisespekt. Majoritetspartiernas skatteförslag innebär att låginkomsthushållen får betala en relativt sett större del av den samhällsekonomiska kostnaden för att genomföra vissa miljöförbättringar. Ännu tydligare blir orättvisan mellan storstadsområden och glesbygd. Dessa effekter framstår som stötande mot bakgrund av att de drabbade hushållen inte själva kan välja sin livsstil på ett sådant sätt att de kan behaga de styrande partierna. Om båda föräldrarna i en barnfamilj har arbete i glesbygden är det inte gjort i en handvändning att byta arbete och bostad. Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets skatteväxling framstår, när den riktar sig till hushållen, som ett teoretiserande utan insikt om medborgarnas dagliga tillvaro.

Kristdemokraterna är övertygade om att en grön skatteväxling bäst genomförs på en europeisk nivå för att bevara konkurrensneutraliteten mellan olika länder. Sverige bör verka för gemensamma miniminivåer för beskattning av miljöstörande verksamhet inom EU. En sådan utveckling skulle leda till att svenskt näringsliv skulle få stora konkurrensfördelar tack vare den anpassning som gjorts i Sverige för att minska utsläppen av miljöfarliga ämnen. I EU-sammanhang har svenska regeringen tyvärr motverkat ambitionerna med en

Fel! Okänt namn på

ökad miljörelatering av skattesystemet genom sitt motstånd mot förslaget om majoritetsbeslut när det gäller miljörelaterade skatter.

En ökad användning av miljörelaterade skatter skapar ett ekonomiskt utrymme som bör användas för att sänka skatten på arbete. Då kan både en bättre miljö och ökad sysselsättning uppnås. På grund av Sveriges höga skattetryck är det enligt Kristdemokraternas uppfattning angeläget att sänka skatterna på arbete. Därmed stärks sysselsättningen långsiktigt, och skattesystemets tyngdpunkt förskjuts mot en allt större andel miljörelaterade skatter. Argumenten för en grön skatteväxling kan således tillämpas i ett sammanhang där skatter sänks i stället för att, som den styrande s-, v- och mp-majoriteten ofta gör, låta skatteväxlingsresonemangen leda till ett allt högre skattetryck där miljöskatterna är mer fiskala än styrande.

Den väg som riksdagsmajoriteten slagit in på innebär att en skatteväxling sker genom att höja beskattningen av hushållen, medan industrin inte drabbas i samma utsträckning. Poängen med grön skatteväxling är emellertid att företagen skall bli mindre resursintensiva när det gäller miljöstörande processer. Ett hushåll befinner sig dock inte i samma situation som ett företag, eftersom det inte kan välja att anställa fler och värma upp huset mindre. Många hushåll saknar de finansiella möjligheterna att investera i ett nytt uppvärmningssystem. Därför innebär en ökad beskattning av hushållen att deras kostnader ökar utan att de har möjlighet att växla mellan energianvändning och arbetskraft. Kristdemokraterna anser att hushållen i första hand skall stimuleras genom investeringsbidrag och genom att fastighetsskatten avskaffas. Fastighetsskatten innebär idag att investeringar i mer resurshushållande system för uppvärmning inte lönar sig för den boende.

Det är främst villaägare med direktverkande elvärme som har svårt att ställa om till andra uppvärmningsformer, eftersom alternativen innebär vattenburna system. Därför blir omställningskostnaderna mycket höga och villaägaren kommer att ha ett negativt kassaflöde i decennier innan investeringen eventuellt blir lönsam. Därför förespråkar Kristdemokraterna att ett investeringsstöd utgår för villaägare som ställer om från direktverkande el till annat uppvärmningssystem. Detta utvecklas närmare i Kristdemokraternas energimotion.

25 Frivilliga miljöinsatser

I Sverige finns en lång tradition när det gäller frivilliginsatser inom olika samhällsområden. Detta är insatser som inte är nödvändiga på grund av lagstiftning eller andra styrmedel men som utförs av olika typer av organisationer och enskilda med miljöintresse. De måste uppmuntras och kompletteras så att det exempelvis lönar sig för företag att investera i produktion och utveckla ny teknik för att höja kvaliteten och minska resursåtgången. Det är också viktigt att privatpersoner som exempelvis tilläggsisolerar sitt hus eller genomför andra positiva miljöåtgärder inte straffas med högre fastighetsskatter eller liknande. Det skall löna sig att agera miljövänligt. Det är således viktigt att de

ekonomiska styrmedlen, som tidigare nämnts, inte motverkar de frivilliga miljöinsatserna.

25.1 Miljöledningssystem

Ett exempel på en mycket viktig frivillig åtgärd är införandet av miljöledningssystem hos företag och andra organisationer. Många organisationers miljöledningssystem har också kontrollerats av externa revisorer enligt en viss kravspecifikation. Denna kontroll kallas också för certifiering och kan användas som en konkurrensfördel eller vara ett krav hos vissa upphandlare. Exempel på miljöledningssystem som kan certifieras är de internationellt erkända standarderna ISO 14001 och EMAS. En certifiering enligt dessa standarder är dock relativt kostsam, även om avgiften varierar med företagets storlek. Därför är det mest kapitalstarka företag som certifierats enligt dessa system. Det är oftast lättare att hitta bra miljölösningar i större företag, men det vore intressant att också få ett mått på miljöarbetet i mindre företag. I dag arbetar många små och medelstora företag med miljöledningssystem utan att detta registreras. Den stora kostnaden för certifiering blir ett hinder för registrering men alltså inte för ett konsekvent miljöarbete.

Nutek deltar under ledning av Svenska institutet för standarder i en internationell revidering av ISO 14 001 så att systemet blir enklare, billigare och mer lämpat för mindre och medelstora företag. Idag finns en brittisk standard där företagen kan välja att certifiera sig i fem olika nivåer på väg mot en s.k. fullständig certifiering. Metoden har visat sig vara både kostnadseffektiv och leda till ett bra miljöarbete i små och medelstora företag. I Sverige har ett pilotprojekt inletts i januari 2004 där modellen (standarden) skall testas på cirka tio företag i Landskrona och med svenska konsulter/certifieringsorgan.

26 Miljön på lokal nivå

Kommunerna har trots tuff ekonomi prioriterat både frivilligt och lagstadgat arbete på miljöområdet. De har försökt svara upp mot ökade statliga krav inom djurskydds-, livsmedels- och miljömålsarbetet. Kommunernas kostnader för miljö, hälsa och hållbar utveckling har ökat under perioden 1999–2003.

De senaste åren har det blivit vanligt att grönstrukturen inkluderas i den kommunala planeringen. Vattenförsörjningen behandlas ofta på en alltför översiktlig nivå. Trots att över hälften av kommunerna har en aktuell energiplan verkar det vara ovanligt att den fysiska planeringen grundar sig på denna. Kommunerna uppfattar sig ha små möjligheter att påverka produktionen och användningen av energi.

Flera länsstyrelser anser att arbetet med de regionala miljömålen har utvecklats samverkansformer och nätverk som skapat större delaktighet med många aktörer. Samarbetet med näringslivet utvecklas successivt. Större företag är mest positiva till samarbete, småföretag har mindre möjligheter att

Fel! Okänt namn på

delta. Trots många aktiviteter och ett allmänt intresse i näringslivet är det svårt att nå konkreta åtaganden. Att utveckla samarbetsformerna är väsentligt. Länsstyrelsernas organisation för att avsätta natur- och kulturresevat behöver förstärkas och arbetsformerna och skötselmetoderna behöver utvecklas.

En politisk utmaning är frågan om hur miljöfrågorna skall integreras i den kommunala verksamheten, i förvaltningar och kommunala bolag. Kommunerna behöver jobba strukturellt med ledningssystem och upphandlingsverktyg.

27 Offentlig upphandling

I EU:s direktiv om upphandling gäller generellt sett att den upphandlande enheten skall välja det anbud som är mest ekonomiskt fördelaktigt. Miljöhänsyn nämns inte uttryckligen i den gällande upphandlingslagstiftningen. Huruvida en produkt är miljövänlig är inte mätbart på samma sätt som priset. Upphandlande enheter får utforma kontrakt på det sätt de anser bäst ur miljösynpunkt. Detta får dock inte leda till att anbudsgivare från andra medlemsstater missgynnas.

EG-kommissionen har presenterat ett meddelande om offentlig upphandling inom EU som gör det möjligt att välja tjänster eller varor utifrån ett hänsynstagande till miljön. Detta betyder att det inte måste vara det billigaste alternativet som väljs utan att andra omständigheter kan väga tyngre.

EG-kommissionen har även antagit ett s.k. tolkningsdokument om vad som skall gälla för upphandling inom unionen. Syftet med dokumentet är att undersöka och förtydliga de möjligheter som ges enligt gällande regelverk för offentlig upphandling. I dokumentet ges upphandlarna rätten att själva välja vilka miljökrav som skall ställas, men det poängteras att anbudsgivare inte får diskrimineras, t.ex. att krav på vissa märken inte får ställas. Tolkningsdokumentet innehåller vissa församringar på miljöområdet. I de s.k. utvärderingskriterierna är det nu svårare att väga miljö mot andra kriterier, t.ex. kvalitet och estetik. Enligt kommissionen måste miljökraven medföra en direkt ekonomisk fördel för upphandlaren och vara knutna till produkten.

En upphandlande enhet får ställa krav på att transporten av de varor som skall levereras utförs med ett visst transportmedel, förutsatt att detta krav inte leder till diskriminering. Däremot medger inte reglerna att upphandlaren ställer krav på lägsta energiförbrukning i transportledet. Färre transporter och kortare färdsträckor är mycket angeläget för att minska utsläppen av växthusgaserna. Därför måste det i direktiven till upphandlingsreglerna med miljöhänsyn införas möjlighet att väga in sträckan produkten har färdats.

I mars 2004 kom ett nytt EU-direktiv om offentlig upphandling (2004/18/EG). Direktivet ger ökade möjligheter att ställa miljökrav vid upphandling. Direktivet skall genomföras senast fr.o.m. den 1 januari år 2006. En statlig utredning (SOU 2005:22) har föreslagit en ny lag om offentlig upphandling som föreslås träda i kraft den 1 februari 2006. Det är viktigt att vi i Sverige fullt ut utnyttjar de möjligheter till miljöhänsyn som direktivet ger.

Detta bör vi göra både vid utformningen av den svenska lagstiftningen och i den faktiska upphandlingen i kommuner och landsting.

Kristdemokraterna föreslår att regeringen i EU fortsätter att verka för att reglerna för offentlig upphandling skall medge höga krav på miljöhänsyn vid all offentlig upphandling. Miljöhänsyn skall kunna beaktas inte bara för en produkts egenskaper, utan även för dess framställningssätt. Detta bör ges regeringen till känna.

Kraven för offentlig upphandling av godstransporter, arbetsmaskiner och entreprenadarbeten behöver utvecklas. Alla statliga myndigheter bör ges i uppdrag att tillämpa miljökrav vid all upphandling av entreprenadarbeten eller nyttjande av arbetsmaskiner.

28 Miljömedvetna konsumenter

För att konsumentmakten skall komma till sin fulla rätt måste det finnas praktiska möjligheter, t.ex. genom märkningssystem, att få kunskap om varan och på vilket sätt den produceras. KRAV-märkningen har blivit väl känd av de flesta. KRAV-märket kan endast fås för livsmedel från ekologiska jordbruk där kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel ej används. Det finns inte varor inom alla kategorier som är miljömärkta och/eller rättvisemärkta men konsumenterna kan genom sin marknadsmakt se till att deras antal växer.

Det finns en oerhörd kraft och potential till förändring hos konsumenterna. Det kan naturligtvis hävdas att stora aktörer som t.ex. inköpare på företag och myndigheter betyder mycket mer än en ensam individ som står i butiken och skall välja tandkräm. Men samtidigt är hushållen sammantaget en mycket stor kraft. Det är också de enskilda hushållen som genom sitt röstande vart fjärde år bestämmer vilka som skall styra de offentliga aktörerna. Samma hushåll kan också bestämma om de vill köpa vissa produkter eller tjänster ifrån kommersiella företag.

Ett exempel som man gärna använder i detta sammanhang är de miljövänliga tvättmedlen. Det är inte många år sedan det överhuvudtaget inte fanns att tillgå några sådana på marknaden. Sedan efter en tids offentlig diskussion och viss oro över miljöeffekterna kom det några alternativ som var bättre för miljön. Typiskt nog var det inte något av de största företagen som gick före utan det var mindre uppstickare som såg en ny nisch. Denna nisch växte dock snabbt, och redan 1994 tog de miljömärkta tvättmedlen 80 procent av marknaden och de leverantörer som i dag vill överleva måste helt enkelt anpassa sig och följa konsumenternas uttalade vilja att ta miljöhänsyn. Det intressanta är att det inte behövdes att 51 procent av konsumenterna krävde miljömärkning, den kritiska massan som är nödvändig är mycket mindre än så för att en process skall slå om väldigt snabbt. Företagen är på detta sätt mycket enklare att hantera för dem som vill förändra än regelverk och politiska överenskommelser som är mer svårföränderliga.

Fel! Okänt namn på

Stora miljövinster, som inte behöver innebära någon form av välfärdsförlust, kan uppnås genom information om hur man genom planering av inköp undviker helt onödigt miljöslitage.

För att konsumenterna skall kunna göra medvetna val som påverkar miljön och den egna hälsan krävs god information om de varor och tjänster som finns på marknaden. Utan ursprungsmärkning, fullständig innehållsdeklaration, märkning av varor med modifierat innehåll m.m. blir dessa val omöjliga att göra. Det är viktigt att en varus förpackning ger tydlig information om innehållet, hur och var den producerats och hur den återvinns, så att konsumenterna får den information de efterfrågar.

Många medborgare i vårt land oroas idag av bristande ursprungsmärkning i livsmedelsbutikerna. En Temoundersökning, som gjorts på uppdrag av LRF och som publicerades i september 2004, visar att var tredje kvinna och var femte man oroar sig för om den mat de köper är säker för hälsan. Bara två av tio konsumenter litar alltid på att ursprungsmärkningen är korrekt.

Enligt ovan nämnda Temoundersökning anser nästan varannan konsument att uppgifter om varans ursprung är den absolut viktigaste informationen vid livsmedelsinköpen. Inte mindre än 86 procent av de tillfrågade vill veta varifrån maten de äter kommer. Emellertid är det många som enligt undersökningen inte litar på att ursprungsmärkningen av livsmedel är korrekt. De regler som finns för vilken information som skall finnas på förpackningar, i butiker och i restauranger är en blandning av frivilliga överenskommelser mellan handlare, svensk lagstiftning och EU-förordningar. Brister och otydligheter i märkningen försvårar avsevärt konsumenternas möjligheter att göra medvetna val. Det finns därför all anledning att inordna ursprungsmärkningen i ett enhetligt märkningssystem som kan vinna konsumenternas förtroende.

Det finns inte varor inom alla kategorier som är miljömärkta och/eller rättvisemärkta men konsumenterna kan genom sin marknadsmakt se till att deras antal växer. Ett gemensamt system för nyckelhålmärkning bör införas inom EU. EU:s miljömärkning, EU-blomman, bör vidareutvecklas. Idag fungerar inte EU-blomman särskilt bra. Svanen är ett bättre fungerande system. Det behövs därför en ordentlig revidering och stärkande av EU-blomman där bl.a. livscykelanalyser har en central betydelse. En enhetlig märkning som alla har förtroende för är viktig, samtidigt får det inte ske på bekostnad av en alltför krånglig byråkratisk process.

28.1 Konsumentföreningarnas betydelse

I Sverige sköter Konsumentverket mycket av det som i det kontinentala Europa sköts av ideella konsumentorganisationer. Konsumentorganisationerna i många EU-länder är mycket starka och ibland saknas konsumentskyddande myndigheter. EU-politiken förutsätter delvis förekomsten av sådana starka konsumentorganisationer, exempelvis vid remisser på lagförslag. Konsumentorganisationerna kan i sin fristående roll på ett öppet sätt bedriva information och opinionsbildning till förmån för konsumenterna. För att tillva-

rata de svenska konsumenternas intressen vore det därför önskvärt att konsumentrörelsen i Sverige stärks.

29 Anslagsförändringar

Det svåraste miljöproblem vi står inför är dock klimatförändringarna. Kristdemokraterna prioriterar sanering av förorenade områden. Kristdemokraterna anvisar därför 40 miljoner kronor mer än regeringen för stöd till klimatinvesteringar. För att öka takten i saneringen av förorenade områden anvisar Kristdemokraterna 40 miljoner kronor mer till detta arbete. För att minska försurningen av sjöar, vattendrag och mark krävs utsläppsminskningar från trafik- och energisektorn m.fl. De marker som redan är drabbade av försurning måste återställas genom omfattande kalkningsinsatser. För detta ändamål avsätter Kristdemokraterna 30 miljoner kronor per år. För en kraftfullare miljöforskning anslår vi 30 miljoner kronor mer än regeringen. Vi föreslår en långsammare takt och ett ökat inslag av frivilliga naturvårdsavtal i arbetet med att bevara nyckelbiotoper i skogsmark. Därigenom minskar Kristdemokraterna anslaget till åtgärder för biologisk mångfald med 500 miljoner kronor jämfört med regeringens förslag.

Stockholm den 5 oktober 2005

Göran Hägglund (kd)

Maria Larsson (kd)

Stefan Attefall (kd)

Johnny Gylling (kd)

Ragnwi Marcelind (kd)

Sven Gunnar Persson (kd)

Mats Odell (kd)

Inger Davidson (kd)

Helena Höj (kd)

Chatrine Pålsson (kd)